

3 Péče o krajinu NP

3.1 Krajinný ráz

3.1.1 Obecná charakteristika krajinného rázu vlastního území národního parku (H. Härtel)

Krajinný ráz Národního parku České Švýcarsko je jednoznačně dán dominantním typem ekosystému, který je tvořen komplexem pískovcových skal a lesů. Tento charakter krajiny převažuje na drtivé ploše území národního parku, to však v žádném případě neznamena, že se jedná o monotónní krajinu. Naopak, tato krajinná matrice je velmi silně vnitřně diversifikována neobyčejně hustou sítí roklic, členící krajinu na jednotlivé segmenty. Dále i tato pískovcová krajina se poměrně značně mění v západovýchodním směru - v západní části nacházíme největší převýšení, kde se od řeky Labe (nejnižší místo v ČR) zvedá krajinný reliéf až po Stříbrné stěny, kde leží nejvyšší místo na pískovcích v národním parku (500 m n. m.). Odtud pak postupně klesají relativní výšky až po východní část národního parku, která nabývá v okolí Doubice (Bor a okolí) až rázu pískovcové plošiny, přecházející pozvolna do území lužického žulového masivu. Krajinný charakter západní a východní části NP se tak značně liší, tato změna je však víceméně kontinuální.

Naproti tomu velmi ostré předěly v reliéfu krajiny jsou podmíněny přítomností vulkanických elevací čedičových hornin. Na území národního parku jich nacházíme desítky, v krajinném rázu se však uplatňují pouze výraznější z nich, v první řadě Růžovský vrch, stojící však již na okraji pískovcové oblasti, a dále pak několik dalších výrazných elevací, tvořící podle teorie krajinné ekologie charakteristické plošky uprostřed pískovcové matrice: Mlýny, Suchý vrch, Český vrch, Na Valech, Limberk, Vosí vrch, Goliště, Větrovec. Tím, že tyto elevace většinou převyšují okolní pískovcovou krajinu, stávají se – bez ohledu na jejich marginální podíl na celkové rozloze národního parku – výraznými dominantami Českého Švýcarska. Právě tato kombinace pískovců a čedičů, dvou naprosto protikladných substrátů, vytvářejících nápadně kontrastní krajinný reliéf, představuje základní prvek krajinného rázu Českého Švýcarska.

Do značné míry odlišný krajinný ráz mají též údolí potoků, které jsou však na území národního parku velmi vzácným jevem, významnější vodoteče tvoří pouze Kamenice a Křinice. Jejich přítomnost znamená v pískovcové krajině opět výrazný krajinný prvek, do značné míry se odlišující ze základní krajinné matrice. Jejich přítomnost, podobně jako vulkanických elevací, má pozitivní dopad nejen na krajinnou diverzitu, ale též na diverzitu biologickou (biodiverzitu).

Dalším krajinným prvkem na území národního parku jsou plošiny, ty však zabírají pouze malou plochu. Jednak tvoří jižní okraj národního parku v okolí Růžové, přecházející do rozsáhlé Růžovské plošiny (již mimo národní park), a dále tvoří plošinu severně od soutěsek Kamenice, na které leží osada Mezná. Přítomnost této jediné osady v národním parku je významná zejména z hlediska architektonického (vesnická zástavba s četnými hrázděnými nebo roubenými domy s podstávkou), a dále přítomností jediných rozsáhlejších nelesních pozemků v národním parku. Osada Mezná spolu s přilehlou zemědělskou půdou proto představuje jedinou oblast v národním parku, kterou lze označit jako kulturní krajinu.

Pro úplnost je ještě nutno zmínit odlišný charakter krajiny ležící severně od lužické poruchy, tedy již v lužickém žulovém masivu. Tato krajina má pochopitelně zcela rozdílný ráz, neboť se již nachází mimo českou křídovou pánev, takže pískovce v ní chybějí. Do národního parku však tato oblast zasahuje jen okrajově v severní části.

3.1.2 Nástroje ochrany krajinného rázu (J. Mauricová)

Základním cílem správní činnosti v oblasti ochrany krajinného rázu je zachování typického vzhledu krajiny za současného šetrného využívání krajiny a vývoje území. Prioritně budou sledovány urbanizované enklávy národního parku, kam se soustřeďují veškeré rozvojové aktivity místních obyvatel a podnikatelů. Pro zachování typického vzhledu krajiny hraje zásadní roli bezprostředně navazující okolí národního parku, kde je soustředěno osídlení. Klíčová je proto součinnost se Správami CHKO Labské pískovce a CHKO Lužické hory.

V rámci své územní působnosti bude správa národního parku uplatňovat tyto nástroje ochrany krajinného rázu:

- a) zákonem dané povinnosti a možnosti, které vychází především z ustanovení § 12 a § 44 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění, a ze zák. č. 161/1999 Sb., kterým se vyhlašuje Národní park České Švýcarsko, v platném znění,
- b) aktivní účast na vytváření územně plánovacích podkladech a dokumentací, především územních plánů a regulačních plánů jednotlivých obcí ve smyslu zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), v platném znění,
- c) cílená práce s veřejností, s místními podnikateli a projektanty, která bude spočívat v efektivní komunikaci v rámci správních řízení a osvětě u širší veřejnosti (vydávání propagačních materiálů),
- d) spolupráce s obcemi, podnikateli a regionálními rozvojovými agenturami na projektech regionálního rozvoje.

3.2 Limity ochrany přírody pro výstavbu (vč. architektury, urbanismu apod.) (J. Mauricová)

Území národního parku je tvořeno z 96 % lesním komplexem, který je přerušen jen několika urbanizovanými enklávami, z nichž nejvýznamnější jsou: osada Mezná, Mezní Louka, objekt Sokolí hnízdo u Pravčické brány (obec Hřensko); lokalita Zámeček v k. ú. Vysoká Lípa, lokalita Na Tokání (obec Jetřichovice). Přestože tyto urbanizované enklávy tvoří jen malé procento z celkové plochy národního parku, jsou to místa, kam se soustřeďuje územní rozvoj a většina aktivit spojených s turistickým ruchem.

Z pohledu utváření krajinného rázu však tato místa hrají nezastupitelnou roli, především svojí specifickou historií, zastoupením a zachovalostí objektů lidové architektury i urbanistické struktury a zasazením do krajinného rámce.

Z výše uvedených důvodů byla v roce 2006 vypracována studie „Ochrana krajinného rázu Národního parku České Švýcarsko“ (Bukáček et al. 2006), jejíž část se stanovenými podmínkami pro výstavbu v národním parku je přílohou plánu péče. Dalším podkladem pro rozhodování v oblasti ochrany krajinného rázu je studie „Národní park České Švýcarsko, Chráněná krajinná oblast Labské pískovce - Vyhodnocení krajinného rázu – 1. část“ (Brychtová & Prokopová 2006).

V rámci správního řízení (resp. řízení o vydání závazného stanoviska) o vydání souhlasu se stavbou ve smyslu § 12 odst. 2 a § 44 odst. 1 zák. č. 114/1992 Sb., v platném znění, a § 4 odst. 1 písm. f) zák. č. 161/1999 Sb., v platném znění, bude obecně posuzováno:

a) místo výstavby:

- Zhodnotit vhodnost místa z hlediska možného negativního zásahu do biotopu zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů, včetně významného vlivu na předmět ochrany v území Ptačí oblasti Labské pískovce a Evropsky významné lokality České Švýcarsko.
- Zajistit zachování průhledů a výhledů do krajinného rámce na významné scenérie.
- Sledována bude také nutnost terénních úprav a dalších opatření, které by měly nežádoucí vliv na změnu vodního režimu lokality.

b) architektonické provedení stavby:

- V rámci ochrany krajinného rázu sledovat umístění stavby v kontextu daného sídla, aby byla zachována historicky daná urbanistická stopa, tzn. umístění v rámci sídla i v rámci dané stavební parcely.
- Dále je důležité exteriérové provedení stavby – proporční měřítko stavby přizpůsobit okolní zástavbě a měřítku sídla, dodržet symetrii štítového průčelí, tradiční materiálové a barevné provedení stavby.

Charakteristika obecných podmínek pro výstavbu je jako příloha součástí plánu péče a slouží jako základní podklad pro správní činnost Správy NP ve stavební oblasti, ale také jako materiál pro práci s veřejností a osvětou v dané oblasti. Při řešení konkrétních stavebních záměrů je v každém případě nutné posuzovat jednotlivé případy individuálně a přihlídnout k místním podmínkám, rozsahu a účelu stavby apod.

Dále jsou uvedeny limity pro výstavbu v jednotlivých urbanizovaných enklávách národního parku a další požadavky na zachování a zvýšení hodnoty krajinného rázu:

Mezná (obec Hřensko)

V sídelním útvaru Mezná je možný rozvoj hlavních současných funkcí - trvalého bydlení a rekreace - za splnění určitých předpokladů. Jejich stanovení vychází z požadavku na zachování charakteru sídla, a to z hlediska krajinných souvislostí, urbanistické struktury, architektonického rázu i technického zabezpečení ekologické stability území. V území je žádoucí posilovat trvalé bydlení jako stabilizující prvek. Z těchto požadavků vycházejí navržené limity:

- Novostavby nebudou obecně povolovány mimo intravilán obce, tzn. ve volné krajině. Konkrétní místo stavby je ale potřeba posuzovat vždy individuálně podle typu a velikosti stavby a podmínek v předmětné lokalitě. Dále je nutné zachovat poměr volného, nezastavěného prostoru v nejbližším okolí sídla a vlastního zastavěného prostoru sídla. Nežádoucí je zahušťování zástavby.
- Architektonické ztvárnění staveb bude respektovat základní zásady (viz výše) a obecné podmínky pro výstavbu v NP, které jsou uvedené v příloze plánu péče.
- Parkování vozidel musí být řešeno v rámci projektu stavby, vždy na dotčeném pozemku, aby nebyl zatěžován veřejný prostor.

Další požadavky na zachování a zvýšení hodnoty krajinného rázu uplatňované při správní a osvětové činnosti:

- V rámci dotačních titulů a osvěty podporovat údržbu a doplňování stávající vzrostlé zeleně; v rámci projektů na novou výstavbu (především u objektů penzionů, hotelů a parkovacích ploch) požadovat vhodné ozelenění, aby došlo k zapojení nového objektu do sídla.

Mezní Louka (obec Hřensko)

V lokalitě Mezní Louka je žádoucí zachování výjimečného charakteru místa, jehož dominantou je stejnojmenný hotel. Jde o zachování krajinných, architektonických i kulturních hodnot lokality a eliminaci některých pozdějších rušivých zásahů a úprav. Z toho pak vycházejí navržené limity:

- Výstavba nových objektů je omezena velikostí sídla a jeho polohou, resp. uzavřeností v lesním komplexu, tzn. bude potřeba individuálně posoudit každý záměr podle velikosti a typu stavby. Podstatnou podmínkou pro stavební činnost v lokalitě je dále zachování hotelu Mezní Louka jako dominantní stavby, která svým celkovým objemem a architektonickým ztvárněním zásadně ovlivňuje vnímání celé osady.
- Z důvodu velikosti sídla a nutnosti zachování poměru zastavěných a nezastavěných ploch, nebude v zásadě povolována nová výstavba na dříve nezastavěných plochách, s výjimkou objektů, které budou plnit doplňkovou funkci k hlavnímu objektu. Nebudou také povolovány nové plochy pro parkování, kapacita parkoviště za hotelem Mezní Louka je dostačující.

- V areálu kempu nebude rozšiřována kapacita lůžek a v rámci celkové rekonstrukce bude podpořena změna objektů a jejich architektonického ztvárnění tak, aby splňovaly současné požadavky na stavby v NP.

Objekt Sokolí hnízdo (obec Hřensko)

V lokalitě Pravčické brány, kde se nachází stavba restaurace “Sokolí hnízdo”, není žádoucí další zvyšování zátěže výstavbou. V lokalitě se nacházejí také drobné doplňkové stavby (pokladna, kůlna), různě upravené komunikace s mostky a nákladní lanová dráha. Navržené limity mají za úkol zamezit nežádoucím zásahům do cenného přírodního prostředí a napomoci regulaci současného provozu:

- V celé lokalitě není přípustná stavba nových objektů, ani výstavba osobní lanové dráhy. Rekonstrukce objektu musí respektovat současný architektonický výraz stavby.

Zámeček (obec Jetřichovice)

V lokalitě Zámeček se kromě vlastního objektu původně loveckého záměčku nachází ještě další budovy - hájovna s hospodářským stavením, drobné doplňkové stavby a tesko objekt. Současný stav v podstatě umožňuje využívání těchto objektů a nenarušuje zásadním způsobem přírodní prostředí, kromě tesko objektu umístěného na p. p. č. 790/5 (k. ú. Vysoká Lípa). Tento objekt je nepovolenou stavbou a vzhledem k jeho technickému stavu je žádoucí jeho odstranění.

Navržené limity mají za úkol vymezit možné úpravy tak, aby byly omezeny případné nežádoucí zásahy a zároveň umožněn současný způsob využívání:

- Vzhledem k velikosti krajinného rámce není v celé lokalitě přípustná výstavba nových objektů (výjimkou je zařízení pro likvidaci odpadních vod), naopak bude žádoucí zachovat stávající objekt Záměčku v daném objemu, půdorysu a charakteru a při rekonstrukcích dalších objektů směřovat k odstranění nevhodných novodobých úprav a k obnově historické podoby objektů.
- Parkování bude řešeno v rámci současných možností, není přípustná výstavba nových parkovacích ploch.

Na Tokání (obec Jetřichovice)

Lokalita Na Tokání zahrnuje komplex několika budov uprostřed rozsáhlých zalesněných ploch na rozmezí katastrálních území Jetřichovice a Rynartice. Tyto objekty jsou turisticky využívány (restaurační provoz a ubytování) a v návaznosti na ně jsou v okolí menší upravené plochy (hřiště, louka, venkovní sezení). Způsob využití objektů by měl být zachován, je však třeba regulovat intenzitu jejich využití a zejména tím vyvolanou dopravní zátěž na příjezdové komunikaci a následné parkování motorových vozidel.

V lokalitě není přípustné:

- výstavba nových objektů
- rozšiřování stávajících objektů přístavbami ani nástavbami
- rozšiřování ubytovací kapacity objektů nad stávající stav (např. ubytovací kapacita uvedená v kolaudačním rozhodnutí)
- budování nových zpevněných cest a rozšiřování stávající příjezdové komunikace

Počet a kapacita parkovacích ploch musí být přizpůsobena kapacitě prostředí nikoliv ubytovací kapacitě. Pro řešení otázky parkování v lokalitě bude navrženo jedno centrální parkoviště pro hosty rekreačních objektů. Omezené plochy, které budou sloužit pro parkování personálu a majitelů chat, budou vymezeny také u jednotlivých objektů.

Na Potoce (obec Dolní Chřibská)

Lokalita Na Potoce zahrnuje několik chalup a rekreačních objektů podél Chřibské Kamenice. Z těchto objektů se jen jeden chatový objekt a stavební parcela po vyhořelé chalupě nachází na území národního parku. Limity stavební činnosti jsou dány především tím, že není vhodné rozšiřovat tuto roztroušenou zástavbu v přírodně zachovalém území. Nová výstavba je možná pouze na současných stavebních parcelách.

3.3 Jiné typy ochrany území (J. Mauricová)

Územní systémy ekologické stability (ÚSES)

Postup vymezování a hodnocení ÚSES je stanoven ve vyhlášce č. 395/1992 Ministerstva životního prostředí ze dne 11. června 1992, kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění. V § 5 odst. 1 výše citované vyhlášky je uvedeno, že plán systému ekologické stability a projekt systému ekologické stability schvalují příslušné orgány územního plánování v územně plánovací dokumentaci nebo v územním rozhodnutí.

Vyhláška č. 135/2001 Ministerstva pro místní rozvoj ČR ze dne 10. 4. 2001, o územně plánovacích podkladech a územně plánovací dokumentaci, v platném znění, uvádí jako jeden z povinných položek obsahu územního plánu velkého územního celku a územního plánu obce i návrh ÚSES.

V roce 1996 pořídilo Ministerstvo pro místní rozvoj ČR územně technický podklad nadregionálních a regionálních ÚSES pro ČR. V rámci tohoto dokumentu bylo na území národního parku vymezeno nadregionální biocentrum č. 40 Hřenská skalní města (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR 1996).

Síť lokálního ÚSES bude dokončen v rámci procesu schvalování jednotlivých územních plánů obcí. Nadregionální biocentrum č. 40 bude schválen s Územním plánem velkého územního celku Ústeckého kraje (v současné době ve fázi konceptu).

Další ochrana území

Národní park České Švýcarsko náleží mezi tzv. klíčová území (keystone areas) Evropské ekologické sítě (dříve EECONET, nyní PEEN = Pan-European Ecological Network).

Celé území NP České Švýcarsko je dále dle § 28 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách součástí Chráněné oblasti přirozené akumulace podzemních vod (CHOPAV) Severočeská křída.

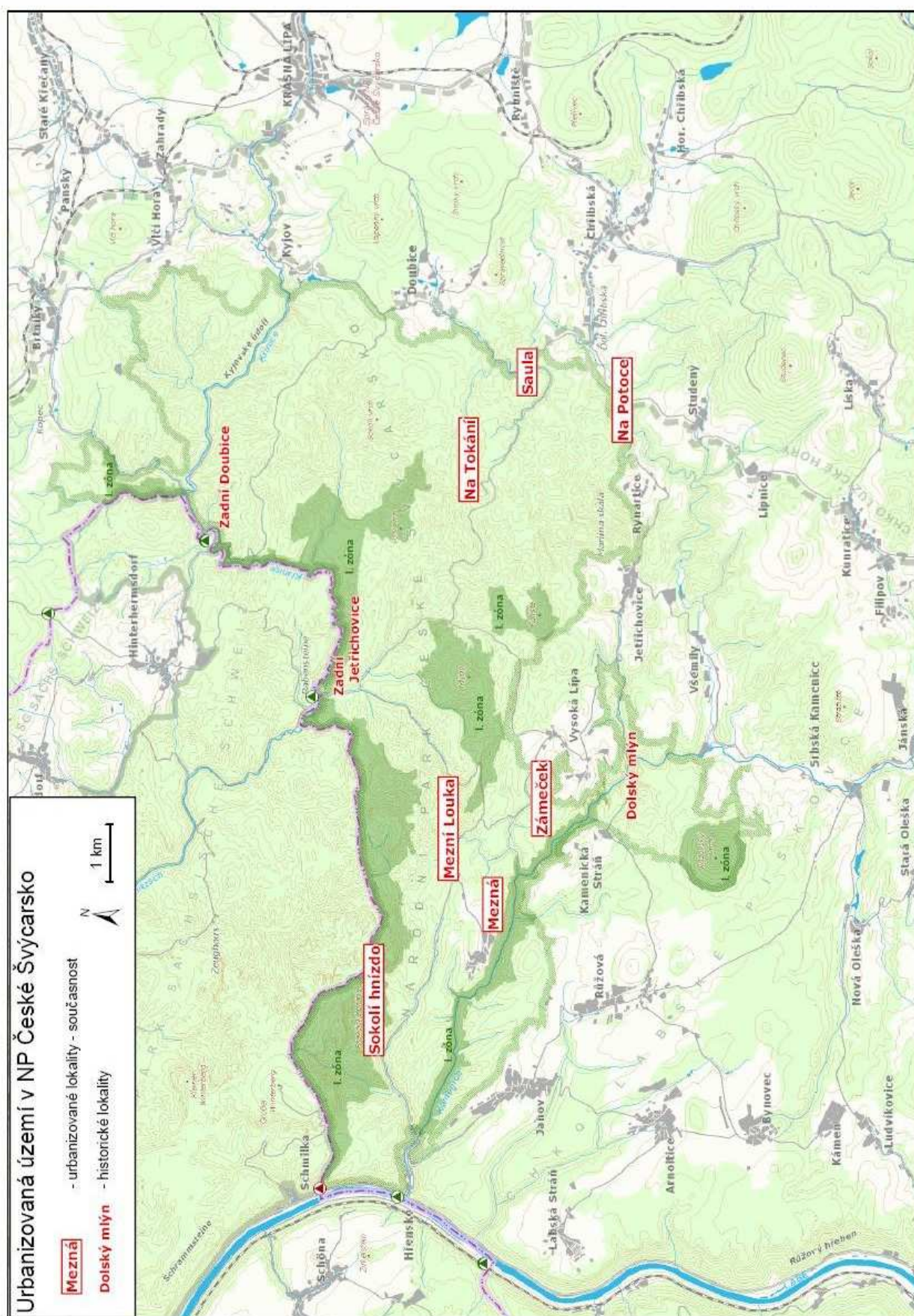
3.4 Plánované výkupy a nájmy pozemků (J. Mauricová)

Výkupy pozemků na území národního parku se budou řídit zásadami pro výkup pozemků dané Ministerstvem životního prostředí. Podle těchto zásad jsou prioritní výkupy pozemků v národních přírodních rezervacích, národních přírodních památkách a na území národních parků. Při výkupu se přihlíží k těmto kritériím:

- pozemky vyžadující speciální péči pro zachování předmětu ochrany, kterou není schopen stávající vlastník zajistit,
- reprezentativnost a unikátnost území,
- v územích, jejichž existence je závislá na pravidelném nebo jednorázovém rozsáhlém vkládání finančních prostředků,
- pozemky, kterými se vhodně doplňuje celistvost pozemků ve vlastnictví státu.

V následujícím období 2008 – 2016 bude správa národního parku usilovat o vykoupení veškerých lesních pozemků, prioritně ve vlastnictví obcí a církve. Výkupy budou financovány z prostředků Státního fondu životního prostředí.

Mapa č. 3.2 Urbanizovaná území v NP České Švýcarsko

3.5 Péče o kulturní památky a objekty kulturně-historicky hodnotné (N. Belisová)

Území Národního parku vykazuje znaky kulturní, převážně však postkulturní krajiny s četnými stopami činnosti člověka. Řada zachovaných objektů či úprav přírodního prostředí má vysokou kulturně-historickou výpověď a je nutné tyto uchovat, dokumentovat a správně interpretovat.

Jedná se o:

- památná místa,
- objekty a areály kulturně-historické hodnoty,
- archeologické lokality, které nejsou zaneseny do ústředního seznamu kulturních památek (dále ÚSKP).

3.5.1 Péče o kulturní památky a archeologické areály, evidované v ÚSKP

Ve skupině objektů a areálů s historickou výpovědí lze vyčlenit ty, které jsou prohlášené kulturní památkou či archeologickým areálem ve smyslu znění zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění, jejichž podmínky ochrany a péče jsou dány podmínkami uvedené právní normy (zákonem č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění).

3.5.2 Péče o objekty vykazující kulturně–historickou hodnotu, které nejsou evidované v ÚSKP

Kromě prohlášených kulturních památek a archeologických areálů se na teritoriu NP nachází četný soubor objektů a lokalit, jejichž ochrana bude řešena v rámci plánu péče NP. Pro uchování historické výpovědi krajiny bude prováděna:

- Pasportizace objektů a areálu; z hlediska upřesnění vztahů musí databáze zahrnovat objekty na teritoriu NP i na katastrech přilehlých obcí
- Dokumentace (měření, popis stavu, fotodokumentace) objektu
- Archivní rešerše (zajištění dostupných informací o stáří, důvodu zřízení, využívání, změn podoby a způsobu využití, zřizovateli objektu či areálu).
- Evidence a zpracování artefaktů, nalezených v areálu. V případě, že artefakt vykazuje možnou historickou výpověď, bude k jeho vyhodnocení přizván specialista příslušného oboru; po dokumentaci pro potřeby NP bude předmět odevzdán do sbírek spádové odborné organizace (muzeum, archeologické pracoviště, galerie).
- Zpracování informací do databáze a GIS vrstvy.

3.5.3 Obnova a rekonstrukce poškozených objektů

Pro zachování nepozměněného charakteru kulturní tváře krajiny bude kladen důraz na:

- přiblížení se maximální možnou měrou původní podobě objektu dle dostupných informací a dobových vyobrazení; př. nejstarší zdokumentované podobě před poškozením,
- v případě rekonstrukcí bude nově ztvárněná část objektu respektovat tradiční tvarosloví a uspořádání obdobných objektů v nejbližším kulturně – historickém teritoriu; v případě nutnosti bude vyžádána konzultace se specialisty příslušného oboru (památkový ústav, muzeum, galerie, archeologické pracoviště)

3.5.4 Péče o zachované objekty a areály

Pro uchování co možno intaktní historické výpovědi objektů a areálů budou dodržovány následující podmínky:

- Informace z databáze budou přístupné zaměstnancům NP a specialistům z odborných pracovišť příslušných oborů
- V případě, že objekt či areál vykazuje vysokou kulturně-historickou hodnotu, bude zpracován návrh na prohlášení objektu či areálu za kulturní památku (archeologickou lokalitu) ve smyslu zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění
- Bude-li stav objektu či areálu vyžadovat zásah do přírodního prostředí ve svém ochranném pásmu, bude tento řešen v sounáležitosti s oddělením plánu péče a ochrany přírody.

3.5.5 Zásady péče o významné zaniklé sídelní lokality:

Svébytnou skupinou historických areálů na teritoriu NP České Švýcarsko jsou lokality sídelních míst, zaniklých po 2. světové válce. Na území NP se jedná o **samotu Dolský mlýn (Grundmühle)** a hraniční osady **Zadní Doubice, Zadní Jetřichovice**

Péče o posturbanizované areály se bude řídit podmínkami:

- Zachované objekty budov, sklepů, můstky a další vodohospodářské objekty, tarasní zdi a torza kamenného zdiva budou konzervovány a stavebně-staticky zajištěny.
- Cihlové a betonové destrukce, neplní-li již konstrukční či statickou funkci, budou odstraněny z krajiny.
- Z objektů bude odstraňována vegetace, která by kořenovým systémem narušovala kompaktnost zdiva, nebude –li stanoveno jinak.
- Kolem objektů budou udržovány optimální ochranné zóny, v nichž bude možné dle vyvstalých potřeb provádět zásahy na vegetaci, vedoucí k ochraně objektů (nebezpečí mechanického poškození pádem vzrostlého stromu atd.).

4 Monitoring, výzkum a dokumentace

4.1 Koordinace monitoringu a výzkumu

4.1.1 Organizace výzkumu (H. Härtel)

Koordinaci botanického, zoologického, lesnického, geologického a kulturně historického výzkumu jsou na Správě Národního parku České Švýcarsko pověřeni příslušní odborní pracovníci. Ke koordinaci projektů slouží též širší odborné zázemí Rady NP. Cílem Správy NP na poli monitoringu a výzkumu je:

- koordinovat monitoring a výzkum externích pracovišť,
- poskytovat podporu externímu monitoringu a výzkumu a podílet se na nich do té míry, aby výsledky získané tímto výzkumem a monitoringem mohly být efektivně využívány Správou NP,
- řešit vlastní úkoly na poli monitoringu a výzkumu, jejichž výsledky jsou důležitým podkladem pro péči o NP, a to zejména „provádět potřebné inventarizační přírodovědné průzkumy, dokumentaci a šetření v ochraně přírody“ (§ 78, odst. 7 zákona č. 114/1992 Sb.).

Na území NP budou řešeny zejména dva typy výzkumných projektů:

1. Projekty, které jsou zaměřeny na jednotlivá specifická témata, většinou zaměřená na aktuální problémy národního parku (např. invaze vejmutovky).
2. Projekty sledující dlouhodobý cíl komplexní dokumentace a monitoringu přírodních poměrů národního parku (a celého Českosaského Švýcarska). U těchto projektů je žádoucí, aby byly řešeny v úzké koordinaci se Správou CHKO Labské pískovce a Správou NP Sächsische Schweiz.

Výzkumy, které dosud probíhaly a probíhají na území NP, jsou podrobněji popsány v Rozborech. Tento plán péče stanoví pouze hlavní směry výzkumu pro následující období.

Povolování výzkumu. Výzkum na území NP České Švýcarsko bude ve správním řízení povolován tehdy, když:

a) existuje zájem Správy NP na provádění tohoto výzkumu, tj., když výzkum

- přispívá ke zlepšení dokumentace a monitoringu přírodního prostředí NP,
- přispívá k řešení vědeckých a odborných otázek, včetně těch, které mají širší význam než pouze pro vlastní území NP,
- slouží jako podklad pro výkon státní správy,
(tj. je splněna alespoň jedna výše uvedená podmínka)
a současně výzkum
- nemá negativní dopady na přírodní prostředí NP, chystaná managementová opatření či vnímání NP ze strany veřejnosti
a zároveň

b) jsou splněny právní předpoklady pro provádění výzkumu.

4.1.2 Hlavní směry výzkumu (H. Härtel, I. Marková, Z. Vařilová, M. Trýzna, D. Šteflová)

Témata monitoringu a výzkumu, která odpovídají potřebám Správy NP a budou v následujícím období řešena (a jejichž výčet je uveden v kapitolách 4.2 a 4.3), vyplývají z následujících požadavků na hlavní směry monitoringu a výzkumu.

1. Zajistit komplexní monitoring stavu a vývoje přírodního prostředí (neživé i živé přírody).

Cílem tohoto monitoringu je získat data nejen o současném stavu přírodního prostředí, ale též zaznamenat změny na základě monitoringu během delší časové řady a na základě těchto zjištění rozpoznat dlouhodobé trendy. Data získaná o stavu, zjištěných změnách a očekávaných trendech budou sloužit orgánům ochrany přírody při optimalizaci péče o NP a při výkonu státní správy.

Tento komplexní monitoring bude řešen v letech 2008-2010 v rámci grantu Norského království „Komplexní monitoring stavu přírodního prostředí na území Národního parku České Švýcarsko“ a bude zaměřen na následující tématické oblasti:

- Oblast geologie, geochemie, hydrologie a hydrogeologie
- Oblast geodynamických a klimatických jevů
- Oblast biologie
- Oblast turistického ruchu

Tento komplexní monitoring bude pokračovat i po roce 2010, kdy bude nutné najít pro jeho financování nové zdroje.

V rámci tohoto komplexního monitoringu bude řešen i monitoring vývoje lesních ekosystémů, který je zároveň jedním z témat společné Strategie dalšího rozvoje přeshraniční spolupráce v ochraně přírody v Českosaském Švýcarsku (Příloha 9.2b).

2. Provádět systematickou dokumentaci živé a neživé přírody, v úzké spolupráci se Správou NP Sächsische Schweiz a Správou CHKO Labské pískovce.

Cílem dokumentace živé a neživé přírody je získat ucelená data o živé i neživé přírodě NP, a to na základě cíleného systematického průzkumu a v rámci možností na základě jednotné metodiky v rámci celého přeshraničního celku Českosaského Švýcarska. Data získaná dokumentací živé i neživé přírody představují významný podklad pro stanovení odpovídajícího managementu a pro výkon státní správy. Dokumentace přírody Českosaského Švýcarska je jedním z témat společné Strategie dalšího rozvoje přeshraniční spolupráce v ochraně přírody v Českosaském Švýcarsku (Příloha 9.2b).

Dokumentace přírody zahrnuje široké spektrum přírodních fenoménů, tj. geodiverzitu i biodiverzitu. V rámci biodiverzity úroveň ekosystémovou (typy stanovišť dle směrnice o stanovištích ES, vybrané typy biotopů, jako např. lesní společenstva, sutě, rašeliniště, inverzní rokle apod.), úroveň druhovou (prioritně se týká chráněných a ohrožených druhů (dle národní i mezinárodní legislativy, včetně ES) a taxonomických skupin, které jsou na území NP dosud málo prozkoumány (např. bezobratlí, řasy, houby) nebo které vykazují na území mimořádnou bohatost v porovnání s jinými regiony (např. kaprad'orosty, mechorosty) nebo které mají indikační význam z hlediska celkové stavu životního prostředí (např. lišejníky citlivé na znečištění) a konečně úroveň genetickou (např. studium genetiky lesních dřevin). V rámci geodiverzity zahrnuje úroveň obecného poznání geologické a geomorfologické stavby, která vytváří charakteristický pískovcový fenomén a významně ovlivňuje diverzitu živé přírody (průzkum území a dokumentace vybraných geologických jevů či skalních forem). Prioritním cílem je pak úroveň aplikovaného výzkumu stability skalních svahů (aplikovaná prevence přírodních rizik), jejíž součástí je monitoring vývoje a destrukce pískovcových skalních masivů, kontrolní sledování pohybu rizikových skalních objektů i výzkum zvětrávacích procesů, které zásadně ovlivňují tvorbu reliéfu a degradaci pískovcových hornin.

3. Zajistit monitoring stavu předmětu ochrany území v NP, včetně Natury 2000.

Monitoring předmětu ochrany, jímž je „ochrana reprezentativní ukázky pískovcového fenoménu české křídové pánve, tj. charakteristického reliéfu kvádrových pískovců a na něj vázaných specifických ekologických podmínek určujících biodiverzitu“ (kapitola 1.2.1.2), bude zajištěn v rámci výše uvedeného komplexního monitoringu stavu přírodního prostředí.

Monitoring přírodních fenoménů, které jsou předmětem ochrany v Evropsky významné lokalitě České Švýcarsko, resp. Ptačí oblasti Labské pískovce bude zajištěn v úzké spolupráci s AOPK ČR, která je pověřena koordinací monitoringu druhů a stanovišť, uvedených ve směrnících ES o ptácích a o stanovištích na celém území ČR.

4. Řešit aktuální, pro NP České Švýcarsko specifická témata.

Kromě systematického monitoringu a dokumentace patří mezi prioritní oblasti výzkumu, monitoringu a dokumentace také témata, která reagují na aktuální problémy ochrany přírody a krajiny na území NP. Mezi tato témata náleží např. riziko skalního řícení, invaze vejmutovky do přirozených společenstev, vývoj plochy požářiště v Jetřichovicích, dopady turistiky na ekosystémy aj.

5. Zajistit monitoring prováděných managementových opatření.

Vedle výše uvedených typů monitoringu, které slouží mj. pro optimalizaci managementových opatření na území NP, Správa NP zajišťuje rovněž monitoring, jehož cílem je získat informace o provedených managementových opatřeních jako nezbytnou zpětnou vazbu pro plánování managementu v budoucnosti.

4.2 Monitoring a výzkum prováděný Správou NP (H. Härtel, Z. Vařilová, I. Marková, M. Trýzna)

V této kapitole jsou zahrnuty aktivity v rámci monitoringu a výzkumu, které jsou, resp. budou buď

a) prováděny přímo odbornými pracovníky Správy NP
nebo

b) prováděny zčásti subdodavatelským způsobem, avšak v rámci projektů, jichž je Správa NP řešitelem a za něž nese přímou odpovědnost, např. v rámci grantu Komplexní monitoring stavu přírodního prostředí na území Národního parku České Švýcarsko (dále jen Komplexní monitoring).

4.2.1 Geologický, hydrogeologický a geomorfologický monitoring a výzkum

Monitoring a výzkum se zaměřuje zejména na:

- Kontrolní monitoring a dokumentace geodynamických jevů a zvětrávacích procesů
- Aplikovaný výzkum stability pískovcových skalních svahů a studium vývoje skalního reliéfu
- Geologický průzkum a mapování území NP se zaměřením na vybrané jevy
- Geochemický monitoring srážkových vod (Komplexní monitoring)
- Geochemický monitoring průsakových vod (Komplexní monitoring)
- Geochemický monitoring povrchových vod (Komplexní monitoring)
- Geochemický monitoring podzemních vod (Komplexní monitoring)
- Monitoring geodynamických jevů s využitím automatických měřících systémů s dálkovým přenosem dat (Komplexní monitoring)
- Hydrometeorologický monitoring (Komplexní monitoring)

4.2.2 Biologický monitoring a výzkum

Monitoring a výzkum se zaměřuje zejména na:

- Monitoring ohrožených druhů rostlin a živočichů (Komplexní monitoring) (zjištění ekologických nároků vybraných druhů rostlin, hub a živočichů, vyhodnocení stavu populací a doporučení vhodného managementu)
- Monitoring migračních tahů spárkaté zvěře (jelen lesní, prase divoké) (Komplexní monitoring)
- Monitoring hnízdišť chráněných a ohrožených druhů ptáků sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*), čáp černý (*Ciconia nigra*), krkavec velký (*Corvus corax*) a výr velký (*Bubo bubo*)
- Mapování lišejníků citlivých ke znečištění ovzduší
- Mapování rozšíření mechorostů s cílem zpracování bryoflóry Českého Švýcarska (Labských pískovců) (s důrazem na druhy zařazené do Červeného seznamu mechorostů ČR, druhy citlivé ke znečištění, druhy invazní)
- Mapování rozšíření cévnatých rostlin s cílem zpracování Květeny Českosaského Švýcarska (NP České Švýcarsko, NP Sächsische Schweiz, CHKO Labské pískovce, LSG Sächsische Schweiz)
- Mapování vybraných skupin hmyzu (faunisticko-inventarizační průzkum druhů a monitoring výskytu ohrožených, vzácných nebo z bioindikačního hlediska významných druhů)

4.2.3 Monitoring a výzkum ekosystémů, přirozených procesů a lesnických zásahů

Monitoring a výzkum se zaměřuje zejména na:

- Monitoring lesních ekosystémů (Komplexní monitoring) (sledování vývoje přirozených a přírodě blízkých lesních ekosystémů)
- Monitoring biodiverzity inverzních roklí Národního parku České Švýcarsko: její vazby na geodiverzitu a mikroklima, ochrana a management (Komplexní monitoring) (zjištění vazeb mezi biotou inverzních roklí a abiotickými faktory, doporučení vhodného managementu)
- Výzkum rašelinišť na území NP České Švýcarsko, NP a LSG Sächsische Schweiz a CHKO Labské pískovce (geobiodiverzita, dynamika a management rašelinišť)
- Výzkum biodiverzity sutí (zejména vybraných skupin hmyzu, Carabidae, Silphidae, Cholevinae, Staphylinidae)
- Monitoring vývoje lesních ekosystémů po provedení managementových opatření (sledování dopadu managementových opatření na vývoj lesních porostů s cílem navržení optimalizace managementu)

Obr.č. 4.2.3 Biomonitorovací plochy (Biomonitoring lesních ekosystémů)

1 – biomonitorovací plocha Vlčí potok – potoční luh
2 - lokalizace kovových kolíků (značení čtvercové sítě monitorovací plochy)
3 – biomonitorovací plocha Růžák – acidofilní bučina
Foto I. Marková (1, 2), D. Šteflová (3)

4.3 Monitoring a výzkum prováděný jinými subjekty (H. Härtel, Z. Vařilová, I. Marková, M. Trýzna)

Tyto aktivity na poli výzkumu jsou buď

- a) prováděny přímo externím řešitelem a financovány z grantových prostředků získaných řešitelem nebo
- b) řešeny externím řešitelem na základě zadání správy NP a financovány z prostředků správy NP.

V obou případech je nutná úzká koordinace mezi řešitelem a odborným pracovníkem, garantujícím danou oblast monitoringu a výzkumu na správě NP a spolupodílení odborných pracovníků správy NP do té míry, aby byly získané poznatky efektivně využitelné pro potřeby správy NP.

4.3.1 Geologický, hydrogeologický a geomorfologický monitoring a výzkum

Monitoring a výzkum se zaměřuje zejména na:

- Komplexní a detailní revizi inženýrskogeologické rajonizace v katastru obce Hřensko
- Inženýrskogeologickou rajonizaci celého území NP z hlediska geohazardů a možného ohrožení geodynamickými jevy (zejména skalním řícením)
- Geologický průzkum, mapování a dokumentace území NP se zaměřením na vybrané jevy
- Systematické podrobné mapování, dokumentaci, evidenci a katalogizace geomorfologických forem a útvarů na území NP
- Detailní geotektonický průzkum území NP České Švýcarsko, sestavení morfostrukturní mapy a výzkum závislostí geologických, hydrologických a hydrogeologických jevů na blokové tektonické stavbě území

4.3.2 Biologický monitoring a výzkum

Monitoring a výzkum se zaměřuje zejména na:

- Lichenologický výzkum (zpracování lichenoflóry Českého Švýcarska/Labských pískovců)
- Algologický výzkum (zpracování algoflóry Českého Švýcarska/Labských pískovců)
- Mykologický výzkum (zpracování mykoflóry Českého Švýcarska/Labských pískovců)
- Výzkum a monitoring avifauny (sledování populačních trendů jednotlivých druhů ptáků)
- Výzkum vybraných druhů savců (etologie a rozšíření vybraných druhů savců)
- Projekt Losos 2000 (navrácení populace lososa obecného (*Salmo salar*) do říčky Kamenice)
- Zjišťování spektra kůrovcovitých (Scolytidae) na borovici vejmutovce (*Pinus strobus*) (stanovení bezpečných termínů pro kácení borovice vejmutovky s ohledem na ochranu sousedních jehličnatých porostů před napadením kůrovci)
- Výzkum diverzity půdní fauny v NP České Švýcarsko (monitoring výskytu a kvantitativních charakteristik společenstev půdní fauny v inverzních roklích, inventarizace bioindikačně významných skupin)
- Průzkum vybraných skupin bezobratlých v NP České Švýcarsko (komplexní inventarizace, zmapování a monitoring ohrožených, vzácných a bioindikačních druhů, stanovení vhodného managementu biotopů významných druhů)
- Výzkum biodiverzity sutí (zejména vybraných skupin hmyzu, Carabidae, Silphidae, Cholevinae, Staphylinidae)
- Studium genetiky lesních dřevin

4.3.3 Monitoring a výzkum ekosystémů, přirozených procesů a lesnických zásahů

Monitoring a výzkum se zaměřuje zejména na

- Monitoring a výzkum požářiště v Jetřichovicích
- Studium a modelování invaze borovice vejmutovky

4.4 Dokumentace a využití výsledků monitoringu a výzkumu

4.4.1 Využití výsledků monitoringu a výzkumu (H. Härtel)

Výsledky monitoringu a výzkumu prováděného na území NP slouží zejména:

- k získávání informací o přirozeném vývoji přírodních ekosystémů jako východiska pro optimalizaci managementu území v procesu plánování (např. LHP) a projektování (roční projekty lesnických prací),
- k získávání informací o vývoji ekosystémů po katastrofických událostech (např. monitoring požářiště),
- k získávání informací o procesech majících bezprostřední význam pro ochranu života a majetku obyvatel (např. monitoring skalního říčení),
- k získávání dat o geodiverzitě a biodiverzitě a jejich ohrožení jako základní informace o hodnotě území a diferencované potřebě jeho ochrany na úrovni genetické, druhové i ekosystémové,
- pro prezentaci území a v populární formě k účelu environmentální výchovy a osvěty,
- jako zpětná vazba pro managementová opatření v budoucnosti (management lesnických zásahů),
- jako podklad pro každodenní rozhodování (správní činnost),
- jako příspěvek k poznání obecných ekologických fenoménů (pískovcový fenomén), i v rámci spolupráce mezi pískovcovými územími v Evropě,
- jako příspěvek k výzkumu, poznání a ochraně neživé i živé přírody ČR, resp. EU (Natura 2000).

Výsledky monitoringu a výzkumu budou k dispozici na internetových stránkách Správy NP.

4.4.2 Dokumentační činnost (H. Härtel)

Dokumentační archivní činnost na správě národního parku lze rozdělit do 3 skupin:

1. fyzická dokumentace: do této skupiny náleží zejména archiv spisů, mapová skřín, knihovna (periodika, knihy), archiv fotografií a diapozitivů, sbírka dokladových exemplářů hmyzu, bezcévných rostli, geologických vzorků apod.
2. odborné databáze: tyto databáze jsou většinou specifické pro jednotlivé obory a využívají různý software, např. údaje o cévnatých rostlinách se ukládají do databáze FLOREIN a WinArt, fytoecologické snímky do databáze TURBOVEG, faunistické nálezy do databáze WinArt apod.,
3. databáze pro archiv: pro tyto účely je používán systém Bach, ve kterém je zatím prováděna evidence knihovny a fotoarchivu (systém lze však použít i pro různé další archivní účely).

4.4.3 Cévnaté rostliny a fytocenologie (H. Härtel)

Na správě národního parku není pořizován samostatný herbář. Herbářové položky jsou ukládány v herbářích muzea v Litoměřicích (LIT) nebo v herbáři Katedry botaniky PřF UK Praha (PRC).

Data o cévnatých rostlinách jsou systematicky ukládána do databázových programů WIN ART a FLOREIN. Fytocenologické snímky jsou ukládány do databáze TURBOVEG.

4.4.4 Bezcévné rostliny a houby (I. Marková)

Na správě národního parku je pořizován pouze bryologický herbář, sběry hub a lišejníků jsou a nadále budou ukládány v herbářových sbírkách autorů výzkumů, resp. na jejich pracovištích. Sběry lišejníků a hub budou tedy i nadále ukládány ve sbírkách Katedry botaniky PřF UK v Praze (PRC), Národního muzea v Praze (PRM), Jihočeského muzea v Českých Budějovicích (CB), Moravského zemského muzea v Brně (BRNM) a v herbářích Muzea východních Čech v Hradci Králové (HR). Jelikož není zaručena kontinuita v péči o tak úzce specializovaný sbírkový materiál, budou nejvýznamnější položky mechorostů postupně ukládány do herbářových sbírek Katedry botaniky PřF UK v Praze (PRC) a Národního muzea v Praze (PRM), ostatní položky pak budou ukládány v herbářích muzea v Litoměřicích (LIT).

Nálezová data z oborů mykologie, lichenologie a algologie jsou ukládána do databází autorů výzkumů a na Správě NP jsou k dispozici pouze ve formě závěrečných zpráv. Podobně je tomu i s nálezovými daty z oboru bryologie. Správa národního parku doposud postrádá jednotný, funkční, uživatelsky příjemný databázový systém, sloužící k ukládání a správě dat pocházejících z různých zdrojů. Bude potřeba zohlednit i širší souvislosti a vazby na datový sklad AOPK ČR.

4.4.5 Bezobratlí živočichové (M. Trýzna)

Sbírka bezobratlých živočichů (především hmyzu) je budována na Správě NP, avšak omezuje se pouze na determinovaný srovnávací materiál a na ukázky živočichů pro osvětové účely. Významné a unikátní exempláře jsou deponovány v Entomologickém oddělení Národního muzea v Praze. Některé významnější dokladové exempláře získané při faunistických výzkumech externistů jsou rovněž uloženy ve sbírkách jednotlivých institucí.

Nálezová data jsou k dispozici ve formě závěrečných zpráv (tištěná i elektronická podoba). Faunistická data o jednotlivých druzích jsou k dispozici také v databázích jednotlivých externích pracovníků. V roce 2003 bylo započato s vkládáním faunistických dat do počítačového programu WinArt (zejména obratlovci a vybrané skupiny bezobratlých), který je kompatibilní s databázemi správ NP Saské Švýcarsko a CHKO Labské pískovce. V současné době se ukázalo nutností sjednotit databázové systémy pro ukládání nálezových dat živočichů a rostlin.

4.4.6 Obratlovci (M. Trýzna)

Dokladové exempláře nejsou a nebudou systematicky na Správě NP shromažďovány.

Faunistická data týkající se všech tříd obratlovců jsou k dispozici v počítačovém programu WinArt, který však umožňuje plnou kompatibilitu pouze s databázemi Správy CHKO Labské pískovce a Správy NP Saské Švýcarsko. V současné době se ukázalo nutností sjednotit databázové systémy pro ukládání nálezových dat živočichů a rostlin v rámci celého resortu MŽP.

4.4.7 Geologie a geomorfologie (Z. Vařilová)

Data získaná z kontrolního monitoringu stability skalních objektů nejčastěji zpracovávána a evidována s využitím elektronické evidence, nejčastěji v programu Excel (tabulky a grafy) a rovněž s využitím graficko-databázových programů GIS (mapové podklady). Jedním z hlavních cílů je vytvoření tzv. „Integrované GIS databáze (IDGIS)“ (jde o souhrnné, interaktivní zachycení výsledků monitoringu, odborných studií a realizovaných projektů na území NP České Švýcarsko ve všech jeho formách, které bude průběžně aktualizováno). Kompletní výsledky a dokumentace související s nestabilitou svahů a případným rizikem řícení skal budou zpracovány v programu Arc View (či Map Info - aby bylo kompatibilní se systémem Registru sesuvů Geofundu ČR). Bude zajištěno další prohloubení systému předávání dat získaných monitoringem, ukládání, softwarového propojování a prezentace údajů formou interaktivní databáze, jež bude na webových stránkách dálkově přístupná i vybraným organizacím a státním subjektům (např. MŽP, Správy NP a CHKO, obecní úřady, apod.) a jež bude mít případně propojení a návaznost na vyšší jednotky (viz informační portály ČGS, CENIA, MŽP, MV, ad.).

Geologické sbírky uložené na Správě NP obsahují reprezentativní vzorky hornin, které se vyskytují v oblasti Labských pískovců i jiné významné nálezy neživé přírody (fosílie, minerály, železivec, skalní kůry a solné výkvěty apod.). Nejzajímavější část shromážděného materiálu je součástí stálé geologické expozice přímo v budově Správy národního parku.

4.4.8 Výzkumy a dokumentace v oblasti kulturní historie (N. Belisová)

4.4.8.1 Zpracovávání databáze údajů z fondu archivů

Teritorium NP České Švýcarsko náleželo historicky do majetku tří panství: Bynovec (Clary – Aldringen), Lipová (Salm-Reifferscheid) a Česká Kamenice (Kinský). Největší část – cca 75% - tvořilo panství Česká Kamenice. Od roku 2002 probíhá systematická archivní rešerše pramenů daného velkostatku. Jednotlivé fondy jsou uloženy ve Státním oblastním archivu Litoměřice, (vč. jeho pobočky Děčín), Státním okresním archivu Děčín, Archivu konsistoře Litoměřice a Státním ústředním archivu v Praze (Milady Horákové a Chodovec). Výzkum se soustředí především na složky, z nichž lze získat informace o způsobu hospodaření s lesy (lesní účty a úřední zprávy), způsobu obživy obyvatelstva, především v oblasti řemesel, vázaných na zpracování místních surovin a využívání místních zdrojů energie (zpracování smoly, výroba dřevěného uhlí, kamenolomy, mlýny, pily, hamry, plavení dřeva, sklářský průmysl, běličství apod.) – úřední zprávy, stavební účty, důchodní účty, dominicale, pozemkové knihy. Dále jsou shromažďovány údaje o významných historických stavbách, sakrálních objektech a zastaveních i dalších objektech s kulturně-historickou výpovědí (soupisy zastavení, matriky, farní pamětní knihy, pozemkové knihy. Dále jsou zpracovávány materiály, které umožňují vytvořit obraz krajiny v jednotlivých časových obdobích (osídlení, využívání) – např. v dobových popisech hranic, sporech mezi panstvími či urbářích.

Získaná data jsou postupně zařazována do databáze, která má jednotné členění:

lokalita – předmět jednání – časové zařazení – signatura. Index je zpřístupněn ve vnitřní síti Správy NP tak, aby v případě potřeby mohla být kterýmkoliv z pracovníků vyexcerpovaná příslušná řada materiálů k danému zadání.

4.4.8.2 Pasportizace objektů, kulturně-historického významu

Od r. 2005 je zpracovávána databáze OK-HV (sakrální zastavení, nápisy na skalách, zaniklé výrobní areály lesních řemesel). Jednotlivé objekty získávají své identifikační číslo dle pravidla: zkratka katastru obce (např. Jetřichovice – JE) a pořadového čísla seznamu; ke každému je zpracována karta, obsahující údaje: lokalita, rozměry, časové zařazení, archivní zmínky a fotodokumentace včetně dobových vyobrazení, př. kresebná dokumentace.

4.4.9 Fotodokumentace (V. Sojka)

Fotodokumentace je prováděna průběžně pracovníky oddělení stráže přírody, oddělení výzkumu a ochrany přírody, oddělení geologie – skalní četa, oddělení veřejných vztahů a informatiky a ředitelem správy národního parku.

Fotodokumentace je uložena v archivech jednotlivých dokumentátorů. Část fotodokumentace je naskenována ve vyšší kvalitě a uložena na CD discích. Ty jsou archivovány v oddělení veřejných vztahů a informatiky.

5 Veřejné využívání území národního parku

Posláním Národního parku České Švýcarsko je vedle zachování a obnovy přirozených a přírodě blízkých ekosystémů a přirozených procesů v nich probíhajících a ochrany geologicko-geomorfologické, biologické a krajinné diverzity území, také trvale udržitelné a k přírodě šetrné turistické a rekreační využití a ekologická výchova a osvěta široké veřejnosti. Sladění zájmů ochrany přírody s rozvojem turistického ruchu na území NP tak představuje jeden z klíčových cílů, jehož dosažení se musí opírat o propracovanou strategii osvětové práce s veřejností v národním parku. Za tímto účelem počítá Správa NP se zpracováním tzv. „Koncepce práce s veřejností v Národním parku České Švýcarsko“. Tento strategický dokument bude definovat cíle Správy NP v oblasti práce s veřejností, dále cílové skupiny, formy a metody osvětového působení na veřejnost a v části pracovně nazývané „akční plán“ navrhne i konkrétní opatření (výstupy, produkty, aktivity) vedoucí k systematicky a účinně prováděné práci s veřejností. Koncepce bude zpracována během roku 2008 oddělením veřejných vztahů Správy NP ve spolupráci s dalšími odděleními (především oddělení stráže přírody a oddělení plánu péče a ochrany přírody) Správy NP a s externími konzultanty. Důvody, které vedou k myšlence o potřebě vytvořit interní koncepci práce s veřejností, lze rozdělit na vnitřní a vnější. K vnitřním náleží především snaha o zvýšení účinnosti osvětové práce mezi návštěvníky a obyvateli regionu národního parku realizované Správou NP a zlepšení komunikace a koordinace zainteresovaných pracovníků Správy NP při plánování osvětových aktivit. Významným vnějším stimulem je především potřeba dynamicky reagovat na rychlý rozvoj turistického ruchu v národním parku a s ním související nárůst návštěvnosti, socio-demografické změny ve složení návštěvníků a obyvatel NP, změny v očekáváních a postojích veřejnosti v oblasti ochrany přírody národního parku apod.

Prioritními cíli v oblasti práce s veřejností budou především zkvalitnění nabízených služeb v oblasti osvěty a aktivní management a práce s návštěvníky NP (cílené zatraktivňování vybraných lokalit vedoucí k účinnější ochraně nejcennějších částí NP).

5.1 Vzdělávání, osvěta a informace (R. Nagel)

Správa NP se v oblasti osvěty bude i v budoucnu zaměřovat především na seznamování široké veřejnosti s přírodními a kulturními hodnotami území NP a vysvětlování nezbytnosti ochrany přírodních a kulturně-historických hodnot území NP. Pro pochopení a odpovědné jednání cílových skupin v souladu se zájmy ochrany přírody a v souladu s principy trvale udržitelného rozvoje území NP, bude Správa NP i nadále používat řadu nástrojů environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty (dále jen EVVO).

5.1.1 Aktivní práce s veřejností

Každodenní kontakt a práce s veřejností, zejména s návštěvníky NP, v terénu je zprostředkován pracovníky **oddělení stráže přírody**, kteří mají v popisu práce zabezpečení informačního servisu pro návštěvníky (podrobněji je náplň práce stráže přírody rozvedena v kapitole 7.2). Tuto činnost zajišťují jednak během standardních kontrolních pochůzek na území NP, jednak během specializovaných akcí pro veřejnost, tzv. pochůzek se strážcem. Správa NP plánuje zachování současného systému těchto akcí, popř. dle možností i jejich rozšíření. K dalšímu přímému

osvětovému působení na návštěvníky, popř. i místní obyvatele, dochází během akcí pro veřejnost organizovaných oddělením veřejných vztahů a informatiky. Jedná se především o osvětové besedy, přednášky a exkurze do terénu, které jsou zájemcům nabízeny bezplatně. Informace o těchto akcích jsou zveřejňovány formou plakátů, informačních brožur, anoncí na webových stránkách Správy NP, v médiích apod. Na realizaci těchto exkursí a přednášek se podílejí pracovníci oddělení veřejných vztahů a informatiky, oddělení plánu péče a ochrany přírody, oddělení geologie a zaměstnanci lesní správy. Správa NP plánuje zachovat tuto nabídku akcí pro veřejnost a modifikovat a rozšiřovat ji s ohledem na své možnosti a potřeby, poptávku ze strany cílových skupin, možnosti spolupráce s jinými subjekty atp. Kromě toho bude Správa NP podporovat rozvoj průvodcovských certifikovaných služeb na území NP. Tyto služby, zajišťované fyzickými osobami, které po úspěšném absolvování příslušného vzdělávacího modulu, obdrží certifikát („akreditaci“), chápe Správa NP jako důležitý regulační nástroj rychle se rozvíjejícího turistického ruchu na území NP (vytvoření atraktivní nabídky průvodcovských tras respektující zájmy ochrany přírody NP). Výhodou zavedení systému certifikovaných průvodcovských služeb bude možnost přímo ovlivňovat jejich kvalitu prostřednictvím odborných lektorů z řad pracovníků Správy NP, kteří se budou aktivně podílet na realizaci vzdělávacích modulů.

K metodám přímého osvětového působení na cílové skupiny se řadí také pořádání brigád pro veřejnost. Brigádnická výpomoc se zaměřuje především na úklid území NP a práce v lese (např. úklid a stahování klestu, eliminace nežádoucích rostlinných druhů a výsadba cílových druhů dřevin). Správa NP plánuje především rozšíření nabídky brigád zaměřených na eliminaci invazní borovice vejmutovky. Ostatní brigády budou i nadále nabízeny zájemcům dle potřeb Správy NP.

5.1.2 Práce s dětmi a mládeží

Specifickou a v mnoha ohledech nejdůležitější (především v oblasti prevence nežádoucího chování a jednání) oblastí EVVO je práce s dětmi a mládeží. Správa NP si uvědomuje důležitost této práce a bude se jí i nadále věnovat. V oblasti EVVO dětí a mládeže bude hlavní důraz kladen na formy přímé interaktivní komunikace s těmito cílovými skupinami (např. výukové programy, přednášky, exkurze, brigády), doplněný o další formy zprostředkované komunikace (soutěže, výstavy, publikační činnost apod.). V souvislosti s otevřením nového návštěvnického střediska a expozice Českého Švýcarska v Krásné Lípě (zřizovatel: Město Krásná Lípa, provozovatel: České Švýcarsko, o. p. s.) na podzim r. 2007 plánuje Správa NP úzkou spolupráci při přípravě a realizaci aktivit EVVO plánovaných v tomto středisku, konkrétně přípravu a realizaci výukových programů, ale i dalších akcí pro veřejnost (přednášky, výstavy apod.). Pro účely EVVO dětí a mládeže i široké veřejnosti bude sloužit také pozemek v okolí Správy NP v Krásné Lípě (tzv. učebna pod širým nebem). Správa NP bude v plánovaném období usilovat o zajištění financování realizace učebny z mimorozpočtových zdrojů. Nadále bude v oblasti práce s dětmi a mládeží pokračovat spolupráce s dalšími subjekty (Správa NP Saské Švýcarsko, Správa CHKO Lužické hory, Správa CHKO Labské pískovce, ZOO Děčín, ČSOP Tilia, REGIO Centrum, o. p. s., ZŠ Krásná Lípa aj.).

5.1.3 Informační systém na území NP

5.1.3.1 Naučné stezky

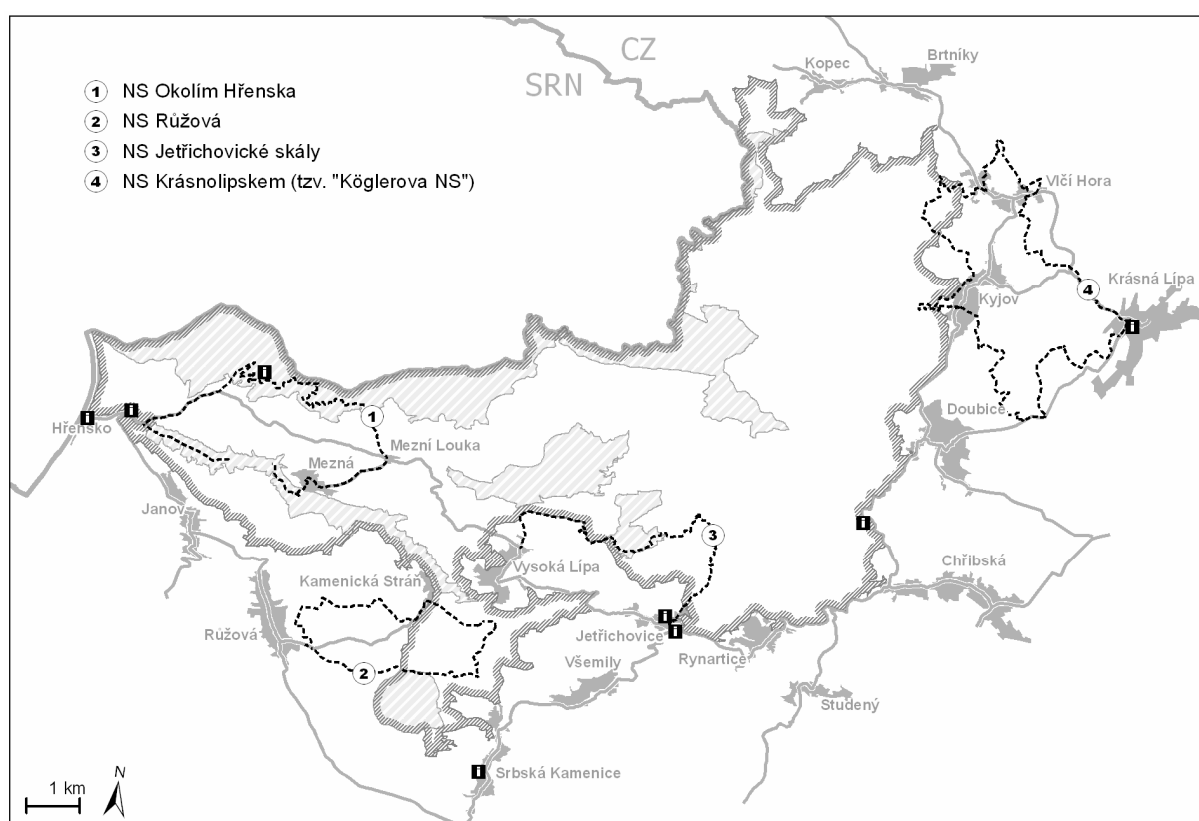
Nejnávštěvovanějšími místy NP procházejí čtyři **naučné stezky** (dále jen NS). Tyto NS vyžadují průběžnou údržbu, příp. doplňování. V závislosti na finančních možnostech Správy NP dojde ke komplexní rekonstrukci všech NS (kromě tzv. Köglerovy NS, která byla vytvořena v nedávné době

- v roce 2006). Rekonstrukce bude zaměřena především na změnu grafické podoby s využitím prvků interního grafického manuálu Správy NP, úpravy textových částí, obohacení NS o interaktivní prvky, vydání tištěných průvodců v několika jazykových mutacích – prioritně čeština, angličtina, němčina). Správa bude usilovat o získání finančních prostředků na tuto aktivitu jak z rozpočtových, tak mimorozpočtových zdrojů.

V krátkodobém horizontu plánuje Správa NP také vytvoření tzv. lesnické NS, jejímž cílem bude seznámit návštěvníky přímo v terénu s problematikou péče o lesy v NP, a vybudování menší NS v okolí Dolského mlýna, která návštěvníky seznámí s historií této nejstarší dochované stavby na území NP.

Stávající a plánované NS přiměřeně územně i informačně pokrývají nejdůležitější lokality a přírodovědné i historické aspekty krajiny NP. V krátkodobém horizontu (do 5 let) Správa NP nepočítá s rozšiřováním systému NS. Přesto nelze vyloučit, že ve středně- a dlouhodobém horizontu dojde k modifikaci, případně i rozšíření současných naučných okruhů.

Obr.č. 5.1.3.1 Naučné stezky procházející územím NP České Švýcarsko

5.1.3.2 Informační střediska

Správa NP České Švýcarsko je zřizovatelem dvou **informačních středisek** (dále jen IS), která se nacházejí na turisticky frekventovaných místech v těsné blízkosti hranic NP (Jetřichovice, Dolní Chřibská - Saula). Cílem Správy NP v oblasti provozu IS je zkvalitnění poskytovaných služeb návštěvníkům a zajištění dlouhodobého a dostatečného financování stávajících, popř. i nově otevřených IS zřízených Správou NP. Strategickým záměrem Správy NP je vybudování nového návštěvníckého centra NP České Švýcarsko v místě vysoké přirozené kumulace návštěvníků NP (např. v Jetřichovicích, nebo na Mezní Louce), které bude zajišťovat ekologickou výchovu,

kompletní informační a turistický servis pro návštěvníky národního parku (informační služba, expozice národního parku, setkávací centrum, konferenční, přednášková a výstavní činnost atd.). Správa NP bude v tomto období usilovat o zajištění financování výstavby z mimorozpočtových zdrojů.

Správa NP se bude také aktivně zapojovat do komunikace s dalšími subjekty provozujícími IS v regionu NP s cílem vytvořit vysoký standard v oblasti poskytování služeb návštěvníkům NP, který by mohl vyústit ve společný projekt certifikace IS v regionu NP. Úspěšnost takového projektu však závisí na schopnosti všech klíčových partnerů dojít ke společné dohodě.

5.1.3.3 Další prvky informačního systému

V místech soustředěného vstupu na území NP (přilehlé obce a významné křižovatky turistických tras) jsou umístěny dřevěné stojany s **panely s turistickou mapou území NP**, jejichž součástí je i zkrácená verze návštěvního řádu a informace o zajímavostech a historii nejbližšího okolí. V souvislosti s nutnými opravami a obměnou těchto stojanů a panelů plánuje Správa NP upravit je tak, aby bylo možné využít je také pro potřeby informování návštěvníků o aktuálním dění v NP (např. omezení vstupu, nabídka akcí pro veřejnost apod.).

Správa NP bude i nadále využívat a udržovat také další prvky informačního systému (např. značení turistických cest, doplňkových cest, cyklostezek, hipostezek, chráněných rybích oblastí, informační tabule v místech soustředěnějších lesnických zásahů, cedule označující dočasně chráněné plochy aj.). Některé prvky budou udržovány ve spolupráci s partnerskými organizacemi (především KČT).

Postupně bude, v návaznosti na přirozené opotřebení všech informačních tabulí, docházet k jejich obsahovému a grafickému přepracování respektujícímu zásady efektivní interpretace místního dědictví a prvky grafického manuálu Správy NP.

5.1.4 Publikační činnost

Správa NP se v rámci své publikační činnosti bude zaměřovat zejména na vydávání:

- volně distribuovaných publikací o přírodním a kulturním bohatství území NP (flora, fauna, geologie, drobné památky apod.)
- volně distribuovaných publikací zaměřených na veřejné využívání území NP a na problematiku ochrany přírody v NP (např. návštěvní řád, péče o lesy, zonace NP, cykloturistika, horolezectví, tipy na výlety, průvodci po naučných stezkách apod.)
- volně distribuovaných publikací informujících o akcích pro veřejnost, nabídce pro školská zařízení (nabídky výukových programů, soutěží, plakáty informující o plánovaných akcích pro veřejnost apod.)
- Zpravodaje České Švýcarsko (vychází 2 x ročně)
- výroční zprávy (povinné)
- sborníků z vědeckých konferencí a populárně-naučných a vědeckých publikací
- publikací pro děti a mládež
- drobných propagačních a upomínkových předmětů

Správa NP bude pokračovat v aktualizovaných reedicích vybraných stávajících titulů, a současně bude vydávat i tituly nové. Vydávání publikací se bude řídit edičním plánem sestaveným redakční radou Správy NP vždy na začátku konkrétního kalendářního roku v závislosti na finančních možnostech Správy NP. Při vydávání publikací se počítá jak s využitím rozpočtových, tak mimorozpočtových zdrojů. Tituly, které budou tématicky postihovat přilehlá chráněná území

(CHKO LP, NP Saské Švýcarsko), budou obsahově konzultovány s příslušnými pracovníky odpovídajících správ. Grafická podoba publikací bude vycházet z interního grafického manuálu Správy NP. Některé tituly zaměřené na veřejné využívání území národního parku budou vydávány v grafické podobě respektující prvky společného vizuálního stylu turistického regionu Českosaské Švýcarsko.

5.1.5 Výstavní a expoziční činnost

Správa NP disponuje v současné době dvěma galerijními prostory (IS Jetřichovice, IS Dolní Chřibská - Saula). V případě galerie v IS Dolní Chřibská se počítá i v dalších letech s jejím využitím k výstavním účelům. Galerie v IS Jetřichovice bude přeměněna na expozici zaměřenou na oblast lesnictví a myslivosti na území NP.

Správa NP bude v oblasti pořádání výstav spolupracovat s dalšími organizacemi v regionu Českosaského Švýcarska (obce, Správa NP Sächsische Schweiz, Nationalparkzentrum Bad Schandau, Správa CHKO Labské pískovce, České Švýcarsko, o.p.s, Regiocentrum, o. p. s. , aj.).

Správa NP bude průběžně aktualizovat a udržovat dvě stávající stálé expozice názorně představující historii a přírodní poměry území národního parku (IS Dolní Chřibská – expozice o nejstarším osídlení Českého Švýcarska, restaurace Sokolí hnízdo u Pravčické brány – fauna národního parku) a bude se podílet na přípravě a úpravách dalších expozic, které jsou myšlenkově a obsahově spjaty s územím národního parku (např. expozice v Domě Českého Švýcarska v Krásné Lípě, Okresním muzeu Děčín a jeho pobočkách apod.).

5.2 Turistické a rekreační využití (A. Votápek, R. Nagel)

Hlavním cílem správy NP v této oblasti bude zajistit takové využití území národního parku, které nebude v rozporu se zájmy ochrany přírody a umožní naplňování současných potřeb tak, aby tím nebyly ohroženy potřeby budoucích generací. K tomu bude správa NP usilovat o uzavření dohody všech hlavních aktérů (obecní samosprávy, Ústecký kraj, podnikatelé, nevládní organizace, správy velkoplošných chráněných území apod.) v regionu podle Evropské charty pro trvale udržitelný turistický ruch v chráněných územích. Navrhovaná dohoda by měla řešit např. otázku ochrany biologicky nejceněnějších částí přírody NP ve vztahu k problematice rozvoje turistického ruchu a souvisejících služeb, problematiku řešení envikomunálních otázek a rozvoje infrastruktury obecně apod.)

5.2.1 Turistika

Pěší turistika

Nejrozšířenější formou turistiky je již historicky **pěší turistika**, která ve své šetrné individuální formě je a nadále bude preferována. V oblasti hromadné pěší turistiky bude Správa NP usilovat o vytvoření systému certifikovaných průvodcovských služeb na území NP a bude se aktivně podílet na školení průvodců a udělování certifikátu úspěšným absolventům školících kurzů. Školení prováděná zaměstnanci Správy NP budou garantovat vysokou úroveň znalostí vyškolených průvodců v oblastech péče o NP a přírodovědného a kulturního bohatství území NP. Cílem zavedení systému certifikovaných průvodcovských služeb je zajištění efektivního přenosu

informací o přírodních, krajinných a kulturních hodnotách území NP a o poslání NP prostřednictvím vyškolených a certifikovaných průvodců k co největšímu počtu pěších návštěvníků NP.

Pro pěší turisty je k dispozici síť turistických stezek vyznačených ve spolupráci s KČT. Turistické vybavení na těchto stezkách, představující kromě naučných stezek i množství odpočinkových míst a přístřešků, bude vyžadovat průběžnou obnovu. Zvýšenou pozornost z hlediska bezpečnosti bude vyžadovat i údržba samotné cestní sítě, která je vážně poškozována erozí. Současný rozsah sítě značených cest nebude významně měněn. V případě nutnosti přicházejí v úvahu pouze krátké dílčí přeložky, popř. v odůvodněných případech, respektujících v první řadě zájmy ochrany přírody NP, také kratší doplňkové cesty.

Turistické hraniční přechody

Důležitým úkolem Správy NP je zajistit, aby po vstupu České republiky do Schengenského prostoru byla respektována i nadále platná omezení vstupu do I. zóny NP. Vzhledem k tomu, že převážná většina území přiléhající ke státní hranici je zařazena do I. zóny na české i saské straně, jedná se o dlouhodobý významný úkol v rámci přeshraniční spolupráce v ochraně přírody. Zachování těchto území v klidovém stavu je významné zejména s ohledem na výskyt řady ohrožených druhů (sokol stěhovavý, čáp černý aj.) na území I. zóny přiléhajícím ke státní hranici, včetně prostoru, kde je plánována reintrodukce jeřábka lesního.

Správa NP na české i saské straně se dohodly na zřízení nového hraničního přechodu pro pěší turisty přes most přes Křinici / Kirnitzsch u mlýnu Niedermühle, kde bude možné v I. zóně NP překračovat státní hranici po vstupu ČR do Schengenského prostoru. Tento přechod by měl být otevřen v průběhu roku 2009 (konkrétní termín závisí na provedení rekonstrukce stávajícího mostu německou stranou).

Správa NP se rovněž domluvily na provedení (a následné trvalé údržbě) některých úprav v terénu, které by měly omezit nelegální přecházení státní hranice a I. zóny, např. v okolí Pravčické brány, Černé brány a jinde. Kromě těchto opatření bude nutno posílit i opatření namířená ke kontrole dodržování platných omezení a zvýšení informovanosti návštěvníků (strážní služba, informační tabule aj.).

Ve spolupráci s německou stranou bude v krátkodobém horizontu zpřístupněna i někdejší Promenádní cesta (Promenadenweg) nad obcí Hřensko. Na celém zbývajícím území NP se nepočítá s žádným dalším novým vyznačením přeshraničních stezek.

Cykloturistika

Cyklistika je zákonem o ochraně přírody a krajiny na území národních parků zakázána mimo místní komunikace a místa vyhrazená správou národního parku. Správa NP České Švýcarsko vymezila na území NP cca 40 km cyklotras zejména s ohledem na tyto zásady: síť tras aby byla reprezentativní vzhledem k přírodním i krajinným hodnotám území NP, trasy pokud možno minimálně kolidovaly se značenými turistickými trasami, trasy vedly po zpevněných komunikacích a nedocházelo tak k erozi půdy, a dále i s ohledem na provoz lesnické techniky tak, aby nedocházelo ke kolizím. Současná síť cyklotras na území NP je navržena s respektováním výše uvedených zásad tak, že tvoří součást vyváženého systému pěších tras, cyklotras a hipostras, a proto nejsou uvažovány zásadní změny v délce a vedení cyklotras. Změny jsou v budoucnu možné, avšak pouze při respektování uvedených zásad a za předpokladu, že nebudou ohroženy zájmy ochrany přírody.

Horolezectví

Horolezectví patří k tradičním způsobům turisticko-sportovního využití území národního parku. Z důvodů regulativních je výčet povolených lezeckých objektů stanoven návštěvním řádem a nebude nadále zvyšován. Pro vytyčení nových cest na stávající lezecké objekty bude nadále zapotřebí souhlasného stanoviska správy. Nadále bude probíhat monitoring návštěvnosti skalních

objektů horolezci. Řešení možných střetů horolezectví se zájmy ochrany přírody (zvláště s ochranou hnízdišť vzácných a chráněných druhů ptáků) je uvedeno v kapitole 2.6.2.2.

Hipoturistika

Mezi nové formy turistiky se v posledních letech zařadila i **hipoturistika**, pro kterou byly vyhrazeny zvláštní cesty, tzv. hipotrasy.. Zároveň dojde v krátkodobém horizontu k vyhrazení několika dalších hipotras v návaznosti na snahu Správy NP vyjít vstříc rostoucímu zájmu o provozování této formy turistiky na území NP. Následně bude průběžně prováděn monitoring návštěvnosti a technického stavu tras a jejich příslušenství a na základě získaných podkladů budou přijímána adekvátní opatření (např. časové omezení používání, úpravy sítě hipotras, instalace doplňkových zařízení apod.).

Lyžařské sporty, snowboarding

Terénní ani klimatické podmínky NP neumožňují využití území k zimním sportům, na území neexistují sjezdové dráhy nebo běžkařské okruhy a není tedy počítáno s rozvojem těchto sportovních odvětví na území NP.

Nocování ve volné přírodě (bivakování)

Nocování ve volné přírodě nebude, v souladu se zákonnými opatřeními, na území povolováno s výjimkou míst vyhrazených se souhlasem Správy NP.

Veřejná a neveřejná tábořiště na území NP

Pro turisty se v současné době na území NP nachází **veřejné tábořiště** (kemp) pouze v osadě Mezní Louka. Z hlediska působení na návštěvnickou veřejnost bude Správou NP vybudováno v kempu zázemí pro akce pro veřejnost a bude pokračovat projekt komplexní rekonstrukce kempu zahrnující rekonstrukci ubytovacích zařízení a recepce, úpravou cestní sítě, řešení ostatních ploch (zeleň, dětské hřiště), vytvoření informačního systému apod.

Jediné „neveřejné tábořiště“ se v současné době nachází v lokalitě Dolský Mlýn. V této lokalitě akceptovala v uplynulých letech Správa NP konání dětských (skautských) letních táborů, ke kterým vydávala kladné stanovisko pro účely řízení o vydání výjimky vlády z ochranných podmínek NP. Výjimka byla vydána za určitých podmínek (počet účastníků, termín, režim, program akce). I nadále bude zakázáno budovat pevná zařízení, která by po skončení táboření nebylo možné odstranit. S využíváním těchto tábořišť se počítá zejména v období hlavních prázdnin. S ohledem na zatížení lokality budou povoleny maximálně dvě akce ročně.

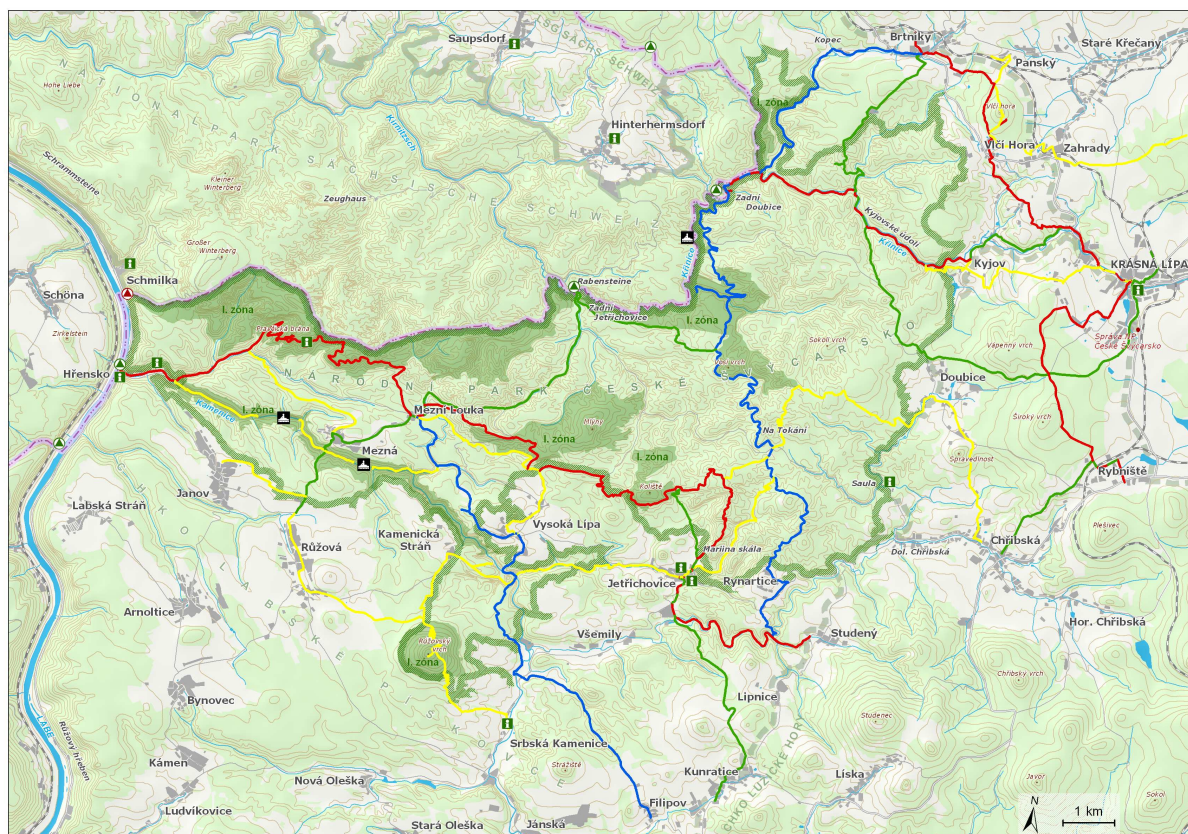
Pro **mototuristiku** lze na území NP používat pouze veřejné komunikace, tj. silnici z Hřenska do Vysoké Lípy a odbočku z Mezní Louky do osady Mezná. Hlavním předpokladem pro tuto turistiku (dopravu) je vybudování (event. zajištění funkčnosti stávajících) dostatečných parkovacích ploch v rámci NP i při jeho hranicích, zejména v obcích Hřensko, Jetřichovice a Kyjov. Tento záměr představuje významnou součást celkového urbanistického řešení obcí.

Na silnicích III/25863 Vysoká Lípa - Zadní Jetřichovice (Česká silnice) a III/2659 v úseku Kopec - Zadní Doubice bude nadále zachován zákaz vjezdu všech motorových vozidel. Omezený vjezd v souladu s ustanoveními zákona o ochraně přírody a krajiny a v souladu se zájmy ochrany přírody NP bude umožněn v úseku Saula – Na Tokání a dále do lokality Zámeček pro účely zajištění provozu ubytovacích zařízení.

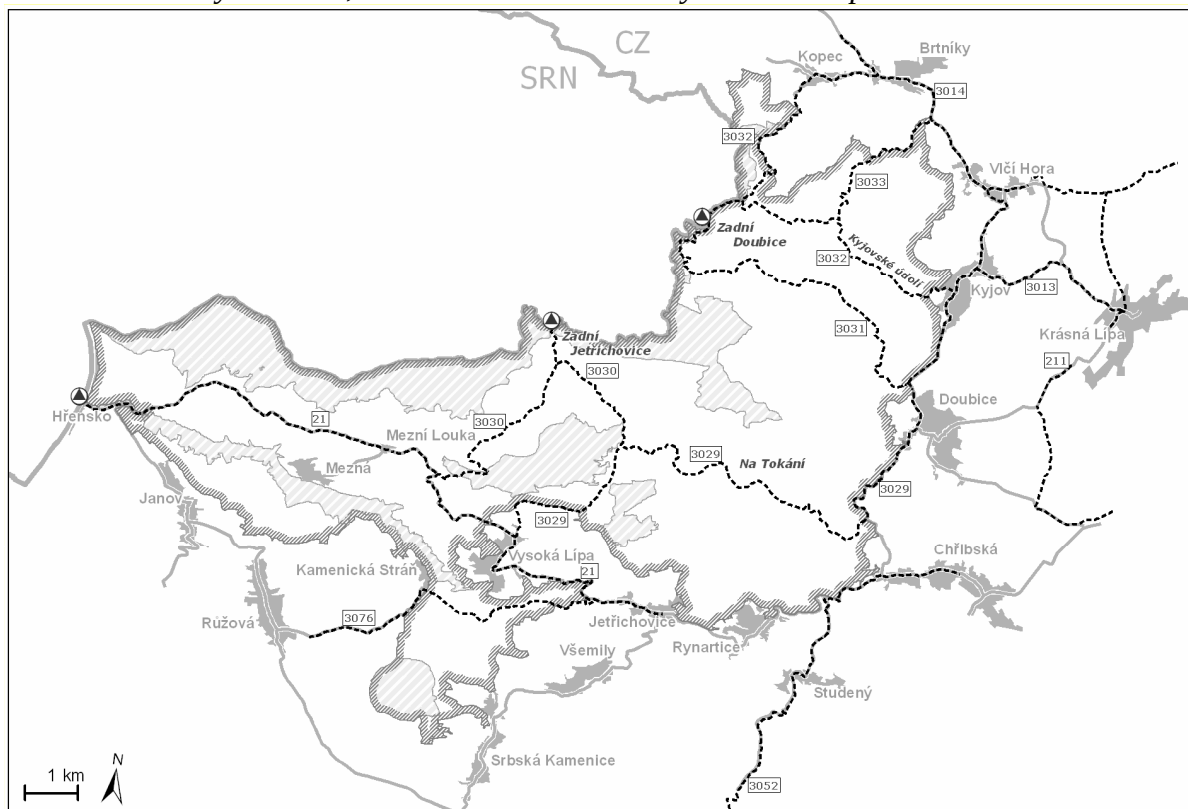
Rámcové podmínky pro umožnění provozování všech výše zmíněných aktivit na území NP určuje **Návštěvní řád NP České Švýcarsko**. Správa národního parku vedle této vyhlášky působí na návštěvníky i prostřednictvím informačních materiálů, příspěvků ve sdělovacích prostředcích nebo

přednášek. Hlavním nástrojem kontroly dodržování rámcových podmínek je strážní služba (profesionální i dobrovolná).

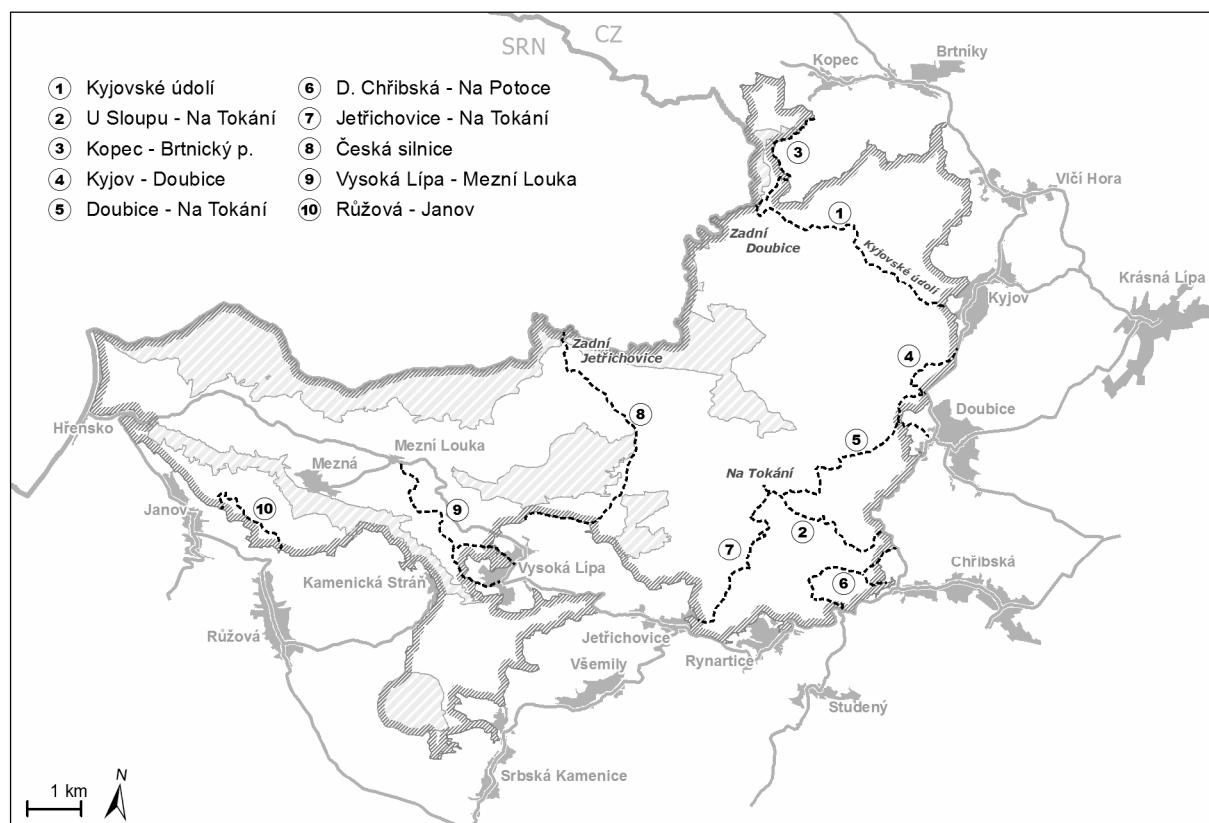
Obr. č. 5.2.2a Stávající síť turistických stezek

Obr.č. 5.2.2b Síť cyklostezek, mimo které není možno cykloturistiku provozovat

Obr. 5.2.2c Hipostezky v NP. Kromě těchto stezek a veřejných komunikací není možno tento způsob rekreace provozovat.

5.2.2 Monitoring návštěvnosti

Na vybraných lokalitách bude pomocí měřících elektronických zařízení prováděn kontinuální automatický monitoring návštěvnosti. Správa NP počítá s rozšířením stávající sítě automatických monitorovacích turniketů, konkrétně stávající počet 12 monitorovaných lokalit vzroste na 15. Do konce roku 2010 je zajištěno financování automatického monitoringu z mimorozpočtových zdrojů Správy NP. Výsledky tohoto kontinuálně prováděného monitoringu budou v průběhu roku 2011 vyhodnoceny a následně bude přistoupeno k dalším opatřením v oblasti automatického monitoringu návštěvnosti, která vyplynou z provedené analýzy. Správa NP počítá také s doplňkovým monitoringem, který bude spočívat v „ručním“ provádění sčítání návštěvníků na vybraných lokalitách. Výsledky monitoringu návštěvnosti budou porovnávány s údaji z uplynulých let za účelem zjištění dlouhodobějších trendů vývoje návštěvnosti území NP a následně bude zkoumána souvislost mezi návštěvností území NP a stavem přírodního prostředí NP. Na základě takto získaných údajů bude Správa NP přistupovat k aktivnímu managementu turistického ruchu na území NP, tj. k žádoucímu usměrňování návštěvnosti v souladu se zájmy ochrany přírody (např. zatraktivnění určitých předem vytipovaných lokalit za účelem zklidnění nejceněnějších částí přírody NP).

5.3 Regionální vazby (A. Votápek)

5.3.1 Spolupráce s obcemi

Správa NP bude pokračovat ve spolupráci s obcemi katastrálně zasahujícími na území NP v oblastech EVVO, péče o kulturní dědictví, rozvoje obcí, který bude v souladu s principy trvale udržitelného života, a rozvoje šetrných forem cestovního ruchu. V oblastech EVVO a péče o kulturní dědictví bude pokračovat spolupráce s obecními a městskými úřady, školami, informačními středisky, místními spolky a sdruženími (např. pořádání přednášek, besed, výstav, výukových programů, spolupráce v oblasti záchrany a péče o kulturní dědictví měst a obcí). V oblasti rozvoje obcí a rozvoje cestovního ruchu bude Správa NP usilovat o dosažení společné dohody o trvale udržitelném turistickém využití Českého Švýcarska a bude podporovat projekty obcí respektující tuto dohodu. Kromě toho bude pokračovat průběžné setkávání s představiteli místních samospráv, a to nejen v rámci zasedání Rady NP, ale i při jednáních městských a obecních zastupitelstev i při dalších příležitostech. Správa NP bude v rámci svých možností a pravomocí aktivně podporovat projekty měst, obcí, svazků měst a obcí i jiných subjektů zaměřené na rozvoj měst a obcí šetrný k přírodě (např. projekty zaměřující se na oblast řešení odpadové problematiky, řešení dopravní obslužnosti území NP atd.).

5.3.2 Spolupráce s CHKO Labské pískovce a CHKO Lužické hory

Spolupráce se Správami CHKO bude spočívat ve třech základních bodech:

- a) výkon státní správy
- b) monitoring a dokumentace přírodního prostředí
- c) práce s veřejností, environmentální výchova, vzdělávání a osvěta

Výkon státní správy

- sjednocování postupů při výkonu státní správy (společná strategie a konzultace v kauzách, které by mohly mít negativní vliv na sousední chráněné území) – CHKO LP, CHKO LH; témata dle konkrétních případů

Monitoring a dokumentace přírodního prostředí

- průzkum výskytu vybraných (především zvláště chráněných) druhů rostlin a živočichů
- Akce Losos 2000 – jarní vypouštění plůdku (NP ČŠ, CHKO LP)
- problematika nálezových databází (jejich sjednocení)
- spolupráce v rámci přeshraničních projektů (INTERREG aj.)

Práce s veřejností, environmentální výchova, vzdělávání a osvěta

- společné akce pro odbornou veřejnost (konference, semináře apod.)
- společné akce pro laickou veřejnost (exkurze, přednášky, výstavy aj.)
- práce s dětmi a mládeží (např. výukové programy, oslavy významných dnů ochrany přírody: Den Země, Evropský den parků)
- projekt webových stránek www.labskepiskovce.cz, aj.

5.3.3 Rada Národního parku České Švýcarsko

Správa NP počítá se zintenzivněním práce Rady NP, konkrétně se zvýšením frekvence pořádání plenárních zasedání Rady NP a zakládáním odborných pracovních skupin řešících aktuální problémy péče o NP (péče o lesy, nominace Českosaského Švýcarska na seznam světového dědictví UNESCO, rozvoj turistického ruchu, ochrana biodiversity na území NP aj.).

Při Radě NP vznikla pracovní lesnická skupina, která se vyjadřuje k zásadním otázkám lesnického managementu a dále pracovní skupina pro otázky Unesca a dohody regionu na udržitelném rozvoji. Není vyloučen ani vznik dalších pracovních skupin v rámci Rady NP.

5.4 Vztahy s občanskými sdruženími (R. Nagel)

Správa NP bude pokračovat ve spolupráci s nestátními organizacemi zaměřujícími se na ochranu přírodního a kulturního dědictví, EVVO a rozvoj šetrných forem cestovního ruchu v regionu Českého Švýcarska. V souvislosti s předpokládaným dalším tlakem na rozvoj cestovního ruchu a s tím souvisejícím řešením problematiky péče a ochrany ekosystémů NP před rušivými vlivy turistického využívání území NP je třeba tuto spolupráci nadále nejen udržovat, ale i rozšiřovat a zaměřovat se na konkrétní problémy a projekty (např. příprava dohody klíčových partnerů o trvale udržitelném turistickém využití Českého Švýcarska, diskuse ke snaze o zapsání turistického regionu České Švýcarsko na seznam světového dědictví UNESCO).

Správa NP počítá se spoluprací nestátních organizací např. při péči o kulturní bohatství na území NP (např. pomoc při realizaci záchranných opatření v areálu bývalého Dolského mlýna), při praktické ochraně přírody (úklidové a lesnické brigády apod.), v oblasti EVVO a informování návštěvníků NP (např. pořádání akcí pro veřejnost u příležitosti významných dnů ochrany přírody – Den Země, Evropský den parků, provozování informačních středisek apod.).

Správa NP předpokládá, že bude pokračovat spolupráce s občanskými sdruženími i s jinými nevládními neziskovými organizacemi při přípravě a realizaci projektů EVVO, rozvoje šetrných forem turistického využívání území NP, péče o přírodní, kulturní a krajinné hodnoty území NP.

6 Mezinárodní spolupráce (A. Votápek, H. Härtel)

6.1 Dvoustranné mezinárodní vztahy

Pro NP České Švýcarsko je prioritní spolupráce s **administrativou NP Saské Švýcarsko** se sídlem v Bad Schandau. Tato spolupráce (stejně jako spolupráce mezi Správou CHKO Labské pískovce a NP Saské Švýcarsko) se právně opírá o následující mezinárodní dohody:

- Dohoda mezi MŽP ČR a Státním ministerstvem životního prostředí a rozvoje území Svobodného státu Sasko o spolupráci v záležitostech ochrany přírody příhraničního území obou zemí z 28. 11. 1991.
- Dohoda mezi MŽP ČR a Státním ministerstvem životního prostředí a rozvoje území Svobodného státu Sasko o spolupráci v ochraně přírody mezi Správou NP Saské Švýcarsko a Správou CHKO Labské pískovce (připravovaný NP České Švýcarsko) z 28. 8. 1991 ve spojení se zápisem protokolu z 13. 4. 2000 z jednání vedoucích pracovníků odborů ochrany přírody MŽP ČR a Saského ministerstva životního prostředí a zemědělství.

Z těchto dohod vychází společná Strategie dalšího rozvoje přeshraniční spolupráce v ochraně přírody v Českosaském Švýcarsku mezi Správou Národního parku České Švýcarsko, Správou Chráněné krajinné oblasti Labské pískovce a Národním parkem a Lesním úřadem Saské Švýcarsko, uzavřená 17.12.2004 (příloha 9.2b). Tato Strategie definuje hlavní okruhy spolupráce a je východiskem pro roční plány spolupráce, které jsou sestavovány a plněny v rámci tématických přeshraničních pracovních skupin (Ochrana přírody/Monitoring, Les a lov, Práce s veřejností). Zástupce Správy NP České Švýcarsko je členem poradního sboru pro NP Saské Švýcarsko při Ministerstvu životního prostředí a zemědělství Saská.

Dalšími významnými partnery jsou Nationalpark-Zentrum Sächsische Schweiz v Bad Schandau, v jehož poradním sboru je i zástupce Správy NP České Švýcarsko, dále DBU a Sächsische Landesstiftung Natur und Umwelt, s nimiž Správa NP České Švýcarsko spolupracuje na některých dlouhodobých projektech (informační systém, film o NP apod.).

V roce 2002 byl navázán vztah se Správou Národního parku Góry Stolowe v Polsku. Hlavním smyslem spolupráce by měla být výměna zkušeností pracovníků v managementu chráněných pískovcových území při řešení společných a podobných problémů.

6.2 Další mezinárodní vztahy

K procesu začleňování NP České Švýcarsko do evropských struktur významně přispívá i členství v mezinárodních organizacích a podílení se na mezinárodních projektech.

- Na evropské úrovni se NP České Švýcarsko začleňuje do federace **EUROPARC**. Členství v této zastřešující organizaci, která do sebe zahrnuje na 346 členů ze 36 zemí Evropy, a která je tvořena národními a přírodními parky, chráněnými krajinnými oblastmi apod., umožňuje efektivní podporu, spolupráci a výměnu zkušeností mezi členskými organizacemi.
- MAB UNESCO: zástupce Správy NP České Švýcarsko je členem pracovní skupiny pro biosférické rezervace. Celé území Labských pískovců (NP České Švýcarsko a CHKO Labské

pískovce) jakožto příkladná ukázka kombinace přírodní a kulturní krajiny představuje vhodnou potencionální lokalitu pro zřízení biosférické rezervace MAB UNESCO.

- Správa NP je členskou organizací sdružení na ochranu evropské flóry PLANTA EUROPA. V rámci projektu PLANTA EUROPA bylo území Českého Švýcarska (v hranicích EVL České Švýcarsko a EVL Labské údolí) zařazeno mezi Botanicky významná území (IPA).

7 Správa národního parku (J. Drozd)

Správa NP České Švýcarsko byla zřízena k 1. 1. 2000 zákonem č. 161/99 Sb., kterým se vyhláší NP České Švýcarsko, a zřizovací listinou - rozhodnutím ministra životního prostředí č. 4/99, jako příspěvková organizace. K 1. 1. 2001 byl změněn Opatřením ministra životního prostředí č. 4/01 statut Správy NP České Švýcarsko na organizační složku státu ČR (rozpočtovou organizaci). Činnost správy národního parku je tím plně hrazena ze státního rozpočtu, veškeré příjmy správy národního parku (zejména z lesnických prací) jsou naopak do státního rozpočtu odváděny.

K hlavním činnostem a cílům Správy NP České Švýcarsko patří:

- profesionální výkon státní správy v ochraně přírody a krajiny na území NP,
- kvalitní správa státního majetku, ke kterému má právo hospodaření,
- zachování a zlepšení přírodního prostředí na území NP, zejména zvyšování podílu přírodně blízkých lesů,
- efektivní usměrňování turistického využití území NP,
- vybudování kvalitního informačního a vzdělávacího systému veřejnosti tvořeného hlavním návštěvnickým a vzdělávacím centrem v Jetřichovicích, sítí informačních středisek, terénním informačním systémem a produkty v oblasti veřejných vztahů,
- optimalizace hranice národního parku,
- výzkum a dokumentace přírodních podmínek území národního parku,
- péče o autochtonní genofond.

V roce 2007 byl na Správě NP České Švýcarsko zaveden a certifikován systém řízení jakosti managementu splňující požadavky ČSN EN ISO 9001:2001. V následujících letech existence národního parku je žádoucí tento systém zachovat a udržet jeho certifikaci.

7.1 Organizace a struktura (J. Drozd)

Sídlo Správy NP České Švýcarsko se nachází v Krásné Lípě. Tento objekt vyhovuje jak z hlediska umístění, kapacity, reprezentace, tak i z hlediska nutného zázemí a možnostmi ekologického vzdělávání. Doprava je umožněna silničním spojením buď individuálním (dostatečná parkovací kapacita), nebo autobusovými linkami či železnicí.

V obci Jetřichovice bylo zřízeno detašované pracoviště Lesní správy NP České Švýcarsko. Tento objekt také zcela vyhovuje jak z hlediska umístění, kapacity, reprezentace, tak i z hlediska nutného zázemí a možnostmi ekologického vzdělávání. Doprava je umožněna silničním spojením buď individuálním, nebo autobusovým.

V obci Hřensko bylo zřízeno detašované pracoviště Odd. prevence přírodních rizik (původně Odd. geologie - skalní čety), které zde má vybudováno zázemí pro svou činnost – kancelář, dílnu a sklad materiálů.

Organizační členění Správy NP České Švýcarsko určuje **Organizační řád** vycházející z požadavků kladených na správní úřady – organizační složky státu ČR. K termínu uzávěrky zpracování plánu péče činí aktuální počet zaměstnanců správy národního parku celkem 51.

Hlavními organizačními útvary jsou:

Odbor ekonomiky a veřejných vztahů

- zajišťuje ekonomickou agendu, veřejné vztahy, výkon strážní služby a správu majetku.

Odbor státní správy a péče o NP

- zajišťuje výkon státní správy ochrany přírody, ochrany zemědělského půdního fondu, myslivosti a rybářství na území národního parku a jeho koordinaci,
- zajišťuje plánování péče o NP,
- zajišťuje ochranu přírody a krajiny, výzkum a geologické činnosti při monitorování stability skal a ostatní činnosti oddělení geologie – skalní čety,
- zajišťuje veškeré činnosti při péči o lesy národního parku, zejména výkon práva hospodaření k lesům, lesnímu půdnímu fondu a jinému lesnímu majetku, dále výkon práva myslivosti a rybářství.

Oddělení vnitřní správy a kontroly

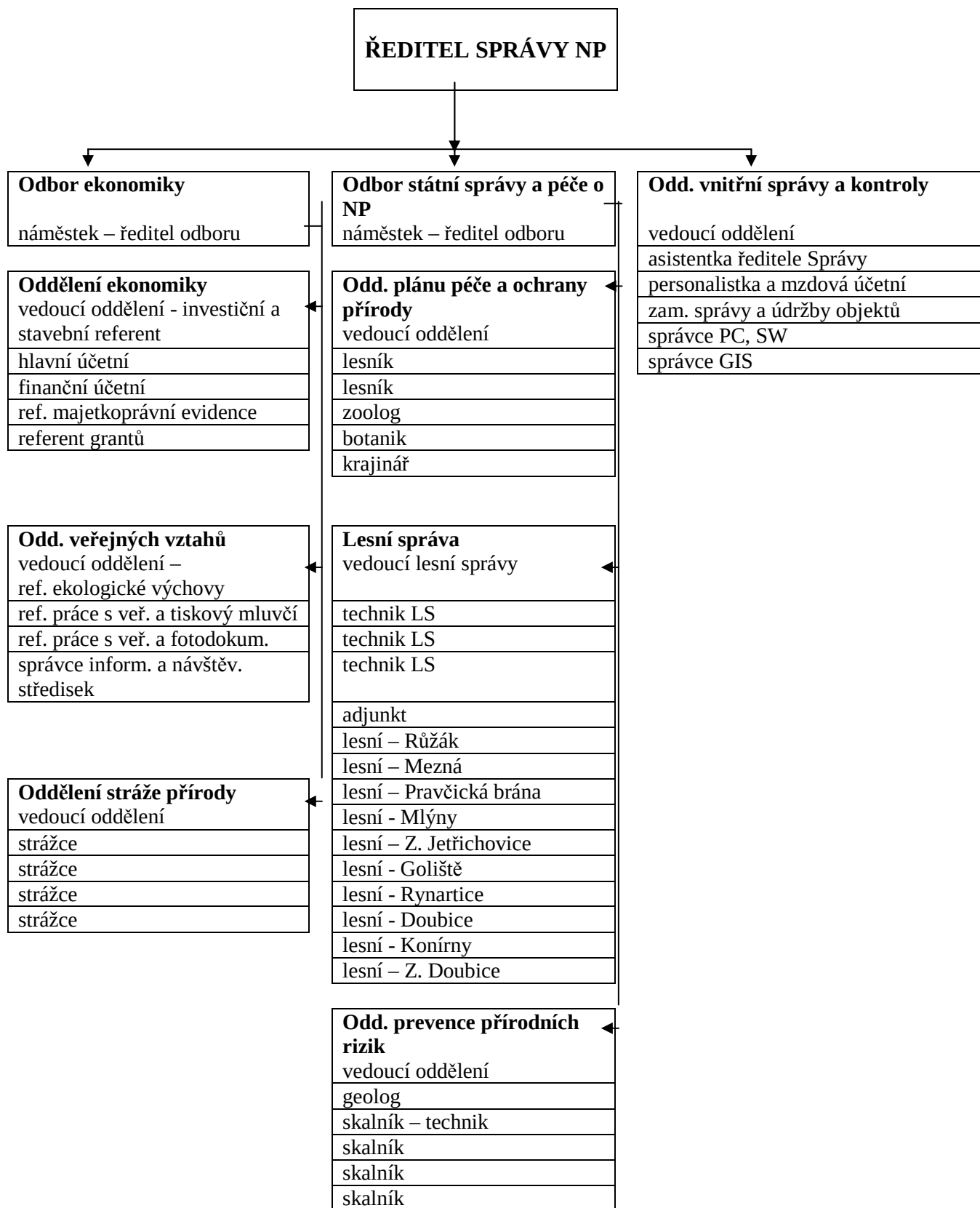
- zajišťuje výkon vnitřní kontroly, personální záležitosti, informatiku a GIS, správu a údržbu sídla NP a chod sekretariátu ředitele NP.

Cílový stav

V současné době organizační uspořádání a personální naplnění Správy NP České Švýcarsko nezabezpečuje v potřebném rozsahu všechny oblasti požadovaných činností. Proto je v nejbližším období nutné posílit výkon strážní a informační služby z důvodu stále se zvyšujícího počtu návštěvníků NP. Optimální stav počtu pracovníků oddělení stráže přírody je 15, tzn. že je potřebné navýšit počet stálých zaměstnanců NP o 10 zaměstnanců na celkový počet 61.

Současné organizační členění správy národního parku vychází z požadavků kladených na správní úřady – organizační složky státu ČR (viz obr. č. 7.1).

Obr.č. 7.1 Organizační struktura

7.2 Strážní služba a její úkoly (J. Marek)

7.2.1 Výchozí stav

Strážní a informační služba je na území NP zabezpečována samostatným oddělením strážní služby (4 strážci + vedoucí oddělení) v rámci odboru ekonomiky a informatiky.

Území NP je za účelem vykonávání stráže přírody rozděleno na čtyři strážní obvody:

- strážní obvod Hřensko
- strážní obvod Vysoká Lípa
- strážní obvod Jetřichovice
- strážní obvod Kyjov

Strážní služba je na příslušném strážním obvodu zabezpečována jedním profesionálním strážcem a dobrovolnými strážci. Do strážní služby jsou především přijímáni zájemci z regionu, kteří splňují požadavky dle zák. 114/1992 Sb.

7.2.2 Úkoly strážní služby

- Zabezpečení informačního servisu pro návštěvníky.
- Zabezpečení kontroly dodržování předpisů o ochraně přírody a krajiny.
- Kontroly terénních zařízení, poskytujících služby návštěvníkům, a zajištění jejich údržby.
- Spolupráce na odborných programech a akcích konaných nebo podporovaných správou národního parku.
- Významné personální posílení strážní a informační služby (viz kapitola 7.1. Cílový stav).

7.2.3 Základní principy řešení

Mezi základní okruhy činností strážní služby náleží podávání informací o národním parku návštěvníkům a výkon kontrolní činnosti (dodržování právních předpisů na ochranu přírody, včetně návštěvního řádu národního parku). Důležitá je realizace osvětových a výchovných činností (přednášky, besedy, doprovody, exkurze) a spolupráce s obcemi a dalšími subjekty v NP.

Strážní a informační služba se podílí na výchově a odborném růstu dobrovolného aktivu stráže přírody (školení, semináře atd.) a seznamuje návštěvníky v informačních střediscích s posláním národního parku. Poskytuje i informace regionálního charakteru (doprava, ubytování, stravování apod.) a zajišťuje průvodcovskou činnost.

V neposlední řadě strážní služba spolupracuje se strážní službou NP Saské Švýcarsko (poskytování aktuálních informací o území sousedního NP, společné služby v kriticky exponovaných lokalitách obou NP, setkávání za účelem zdokonalování poskytovaných služeb atd.) a se strážní službou CHKO Labské pískovce. Spolupracuje s Policií ČR a Obecní policií Hřensko.

7.3 Informatika a geografické informační systémy (O. Holešinský)

Plán správy a rozvoje geografických informačních systémů (GIS) je postaven na několika základních pilířích. Východiskem je v první řadě organizační struktura Správy NP a s ní bezprostředně svázané nastavení procedur zadávání a tvorby tematických mapových výstupů, dále pak hodnocení stávající efektivity těchto procedur, dosavadní praxe přípravy kartografických podkladů a v obecném smyslu požadavek na expertní geoinformační podporu širokého spektra odborných činností Správy NP.

Datový sklad

Hlavním pilířem GIS je obecně zajištění kvalitních informačních zdrojů. Tvorba a správa datového skladu prostorových dat bude zahrnovat řešení následujících úkolů a problémových oblastí:

- Postupná aktualizace souboru referenčních (topografické mapy, katastrální mapy ad.) a tematických prostorových dat.
- Sjednocení a rozšíření přístupu k datům uvnitř Správy NP (včetně řešení dálkového přístupu mezi středisky) a s tím spojená optimalizace správy prostorových dat (soubory, databáze, zálohování, editace ad.). Užší integrace geografického informačního systému do informačního systému Správy NP.
- Zpřístupnění dokumentace o informačních zdrojích s využitím veřejného metainformačního systému.
- Tvorba a implementace specializovaných datových modelů (definice obsahu, metodiky tvorby a standardů kvality).
- Informační podpora terénního sběru a digitalizace účelových dat (druhovité nálezové databáze, monitoring skalních deformací ad.).
- Příprava referenčních kartografických podkladů středních měřítek s ohledem na možnost víceměřítkové formy jejich vizualizace.
- Přeshraniční harmonizace, sběr a využívání datových zdrojů.

Internet

Využití veřejného portálu Správy NP a webových mapových služeb bude tvořit rámec pro rozšíření práce s informačními zdroji uvnitř Správy NP i navenek. Zde je prioritní uplatnění moderních způsobů sdílení zdrojů, což zahrnuje tyto oblasti:

- Začlenění a užší obsahová integrace webových mapových služeb do veřejného internetového portálu Správy NP.
- Rozšíření náplně sekce GIS veřejného portálu o přístup k datovým službám, metainformacím, dále pak o prezentaci činnosti pracoviště GIS a řešených projektech.
- Tvorba tematických mapových projektů pro různé kategorie uživatelů.
- Využití mapového serveru v přeshraničním a mezioborovém kontextu.
- Systémové propojení úloh GIS s projekty a aplikačním prostředím dalších organizací veřejné správy – kraj, obce, rezort MŽP ad.

Spolupráce

V minulosti řešené projekty v oblasti GIS jsou zdrojem četných odkazů na výstupy, které jsou široce využívány v denní praxi. Jde např. o základní prostorová data (ortofotosnímky, digitální model terénu), nástroje pro sběr dat či hodnocení krajiny, teoretické studie nebo nové formy spolupráce s institucemi akademického, veřejného i privátního sektoru. Využití těchto výsledků i kontaktů pro přípravu a realizaci navazujících projektů může být velice přínosné. Lze tak řešit nejen velmi potřebné podkladové materiály metodického či návrhového charakteru, ale i vývoj či inovace

konkrétních nástrojů pro sběr, kontrolu, správu či analýzu dat, a tak i pro podporu racionálního managementu a odborné ochrany přírody národního parku.

7.4 Materiální, technické a finanční zabezpečení správy národního parku (J. Drozd)

Výchozí stav

Správa Národního parku České Švýcarsko je zřízena zákonem č. 161/1999 Sb., dále pak rozhodnutím č. 4/99 ministra životního prostředí o zřízení příspěvkové organizace, rozhodnutím č. 4/00 ministra životního prostředí o úpravě zřizovací listiny a opatřením Ministerstva životního prostředí ČR č. 4/01 o změně zřizovací listiny. Správa NP je organizační složkou státu bez právní subjektivity, hospodařící se svěřeným státním majetkem. Její finanční hospodaření upravuje zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, v platném znění. Veškerá činnost správy NP směřuje k naplnění cílů stanovených výše uvedenými zřizovacími předpisy a není zaměřena na dosažení zisku. Výdaje na tuto činnost jsou hrazeny ze státního rozpočtu.

Majetek Správy NP České Švýcarsko :

Majetek správy NP (v mil. Kč, stav k 31. 12. 2007):

Pozemky	307
Budovy	103
Samostatné věci	18

Specifikace reálných potřeb na základní managementová opatření

Od roku 2004 se snažila Správa NP České Švýcarsko prosadit zásadní změnu ve financování činností vyplývajících z jejích zákonných povinností. Zákon č. 161/1999 Sb., kterým byl Národní park České Švýcarsko zřízen, mimo jiné stanoví, že posláním národního parku je uchování a zlepšení přírodního prostředí. Naplnění tohoto ustanovení bylo ohrožováno nedostatečnou výší přidělovaných provozních prostředků ze státního rozpočtu. O reálných finančních potřebách Správy NP na zabezpečení základních managementových opatření hovoří tabulka 7.4.

Roční rozpočet Správy NP České Švýcarsko se od vyhlášení NP rok od roku snižoval, bez ohledu na požadavky plánu péče a potažmo LHP. Koncem roku 2007 došlo k zásadnímu navýšení provozního rozpočtu Správy NP České Švýcarsko na rok 2008 a roky následující, a to dle předkládaných požadavků, a proto lze konstatovat, že při udržení takovéto výše financování bude naplněno poslání národního parku.

Formulování cílů, záměrů a opatření Plánu péče a LHP vychází ze současného stavu lesních ekosystémů. Plán péče o NP České Švýcarsko definuje obecné záměry v péči o lesní ekosystémy, které lesní hospodářský plán dále rozvádí a specifikuje. Lesní hospodářský plán dále upřesňuje jednotlivé zásahy na přestavbu smrkových monokultur a redukci geograficky nepůvodních dřevin na úrovni porostních skupin s cílem dosáhnout vyššího zastoupení cílových dřevin.

Nejvýznamnější zásahy navržené v Plánu péče o NP a potažmo v LHP jsou tedy směřovány ke dvěma rovnocenným cílům: odstranění geograficky nepůvodních dřevin (I.) a přestavba smrkových monokultur (II.).

I. Odstranění všech geograficky nepůvodních druhů z území NP

Na základě strategie postupu při odstraňování borovice vejmutovky z lesních ekosystémů Národního parku České Švýcarsko zpracovala Správa NP plán obnovy přírodních společenstev. Tento plán poukazuje na skutečnost bezodkladného mimořádného financování odstranění borovice vejmutovky. Pro zajištění převahy objemu vytěžené vejmutovkové dřevní hmoty nad celkovým ročním přírůstem, je nutné ročně vytěžit minimálně 6 000 m³ vejmutovkového dřeva. Finanční kalkulace nákladů na provedení tohoto každoročního zásahu ukazuje, že je nutno mít ročně k dispozici minimálně 6 mil. Kč a na kompletní odstranění borovice vejmutovky v časovém horizontu 25 let je potřeba okolo 170 milionů korun.

II. Přeměna stanovištěně nepůvodních smrkových monokultur na území NP

ČR – Správa NP České Švýcarsko přistupovala ke zpracování plánu péče o NP a LHP s vědomím, že zastoupení smrku ztepilého na území NP činí 60 %. Tato skutečnost vychází z historických událostí jako byla mnišková kalamita ve 20. letech minulého století. Holiny vzniklé při této kalamitě byly významnou měrou zalesňovány smrkem a lesní porosty vzniklé tímto zalesněním se dnes nachází převážně v 7. až 9. věkovém stupni. Přeměna těchto porostů stanovištěně nepůvodních dřevin je stejně důležitá jako výše zmiňované odstraňování borovice vejmutovky. Smrkové monokultury nyní přichází do věku, kdy jsou maximálně atraktivní pro kůrovce a jsou významně nestabilní v ohledu na abiotické škodlivé činitele (vítr). V případě, že nebude včas zahájena přeměna smrkových monokultur, lze předpovědět plošný rozpad těchto ekosystémů se všemi důsledky na tento rozpad vázanými, jako je eroze půdy a následný vznik obtížně zalesnitelných holin či ve většině případů start přirozené obnovy smrku na nevhodných stanovištích, jehož důsledkem bude opět vznik monokultury smrku ztepilého na nevhodných stanovištích. Plošný rozpad lesních ekosystémů s výskytem smrku v NP České Švýcarsko nelze srovnávat s rozpadem smrkových porostů v horských oblastech (Šumava, Krkonoše), kde je smrk přirozenou součástí klimaxových lesních ekosystémů. Aby byla zahájena nutná přeměna smrkových monokultur obsahuje nový LHP úkoly, které v případě jejich naplnění vedou k roční těžbě ve výši 20 tis. m³, což ve spojení s navazujícími pěstebními činnostmi představuje požadavek na finanční zabezpečení těchto činností ve výši cca 22 mil. Kč ročně.

Specifikace reálných potřeb na správu majetku (investice a opravy)

Správa NP může řešit investiční výstavbu pouze přes informační systém programu reprodukce investičního majetku, je proto zcela závislá na množství finančních prostředků takto přidělených ze státního rozpočtu. V prvních letech existence NP se podařilo zabezpečit nejnutnější nákup a rekonstrukci provozních budov. V dalších letech se již bude jednat o jednotlivé rekonstrukce a údržby, obměnu vozového parku, údržbu a opravu lesní cestní sítě, obměnu výpočetní techniky atd. Z nemovitého majetku je nejhorší stav u lesní cestní sítě. Přesný rozsah prostředků na rekonstrukci lze v této chvíli těžko určit, nicméně za 7 let existence NP byly investice v této oblasti minimální díky limitovanému financování. K nápravě důsledků tohoto postupu a k uvedení majetku NP do řádného stavu bude nezbytné vynaložit značné finanční prostředky, a to nad rámec obvyklých výdajů na běžnou údržbu. Údržby a rekonstrukce nemovitého majetku budou finančně zajištěny z provozního rozpočtu Správy NP, respektive programu reprodukce investičního majetku.

Správa NP dosud údržbu význačných míst a památek prováděla s omezeným financováním, např. základní údržba nově vyhlášené kulturní památky Dolský mlýn, kde byly provedeny počáteční fáze konzervace objektu v celkové hodnotě 1,5 mil. Kč. Na financování této oblasti bude využíváno zejména dotačních titulů (národních i nadnárodních).

Další oblastí značných výdajů je asanace skalních objektů v prostoru Hřenska, u kterých optimální výši dnes neumíme stanovit.

Vyčíslení výdajů a příjmů

Výdaje:

Při kalkulaci výdajů v příštích letech vycházíme z údajů z minulých let a skutečných potřeb národního parku. Objem finančních prostředků, které by měla správa NP mít k dispozici pro plnění svých funkcí, vyplývá z přiložené kalkulace – tab. 7.4 Zajištění stanovených úkolů předpokládá krytí jednak z příslušné kapitoly státního rozpočtu a jednak z dotačních titulů (SFŽP, PPK, OPŽP apod.).

Příjmy :

Příjmy jsou z rozhodující části (94 %) naplněny prodejem dřevní hmoty získané při výchově a obnově lesních porostů za účelem přeměny nevyhovující druhové a prostorové skladby. Výše příjmů je však závislá na objemu těžeb, jejich dřevinné a sortimentní skladbě, dopravní dostupnosti porostů, situaci na trhu se dřevem a úrovni průměrného zpeněžení. Těžba dřeva v národním parku není hospodářsky zaměřenou činností, ale nástrojem k přeměně porostů na přírodě blízké ekosystémy, proto umístění těžeb, způsob a doba jejich provedení musí odpovídat především ekologickým hlediskům v souladu s posláním NP. Těžby proto nemohou být plánovány dle momentálních ekonomických kritérií, tak jako v hospodářských lesích. Příjmy za dřevo nelze proto stanovit jako paušální nebo dokonce narůstající. Ze střednědobého a zejména z dlouhodobého pohledu bude díky tomu, že část porostů již bude přeměněna na přírodě blízké, logicky docházet ke snížení objemu těžebních prací a tím ke snížení příjmů. Zbývajících 6 % jsou do značné míry fixní příjmy, neboť jsou tvořeny hlavně nájmy a poskytováním služeb (ubytování v kempu Mezní Louka).

Všechny příjmy jsou odváděny do státního rozpočtu a pro činnost správy NP je nelze použít.

Tab. č. 7.4 Struktura potřebných výdajů na běžnou roční činnost vyplývající z plánu péče o NP (v tis. Kč)

Výdaje

Péče o ekosystémy	péče o lesní ekosystémy		18865
	péče o lesní ekosystémy (dotace)		3400
	péče o nelesní ekosystémy		460
	péče o vodní ekosystémy (dotace)		500
	odstraňování geograficky nepůvodních druhů (péče o lesní i nelesní ekosystémy)		6330
	revitalizace (dotace)		100
	Péče o EVL (pouze režijní náklady)		
Péče o ptačí oblasti (pouze režijní náklady)			
Výzkum			2030
Mezinárodní spolupráce			100
Výkon státní správy (pouze režijní náklady)			
Výkon strážní služby			1284
Ekologická výchova a osvěta			1520
GIS			200
Režijní náklady Správy NP	agendy (účetnictví, správa majetku, mzdy, BOZP a PO, režie)		19000
	vzdělávání pracovníků		390
	opravy a udržování státního majetku	budovy a stavby	700
		cestní síť	3475
		stroje a zařízení	938
	Neuplatnitelné DPH		2000
Investice			11376
Celkem			72668

Příjmy

Dřevo	21250
nájmy	250
ostatní	1000
Celkem	22500

8 Závěrečné údaje

8.1 Slovník pojmů (D. Štefllová)

artefakt	prehistorický nástroj, lidský výrobek
asanace	soubor opatření vedoucí ke zlepšení současného stavu nebo k ozdravení životního prostředí
autochtonní	místně původní, náležící do dané oblasti
biodiverzita	rozmanitost všech žijících organismů (genetická, druhová, ekosystémová)
biogeografická oblast	rozdělení Evropy na základě Směrnice o stanovištích 92/43 EHS pro účely soustavy Natura 2000 do 9 biogeografických oblastí
bioindikační	vlastnost organismů, které svojí přítomností nebo nepřítomností indikují stav či vlastnost prostředí
biomasa	množství rostlinné hmoty, která vyroste na určité ploše za určitou dobu
biotop	soubor veškerých biotických (živých) a abiotických (neživých) činitelů, které vytvářejí životní prostředí určitého organismu nebo organismů
deduktivní etát	celková výše těžeb stanovená výpočtem
dospělec	dospělý jedinec určitého živočišného druhu, konečné stádium
ekosystém	funkční soustava živých a neživých složek životního prostředí, jež jsou navzájem spojeny výměnou látek, tokem energie a předáváním informací a které se vzájemně ovlivňují a vyvíjejí v určitém prostoru a čase
ekotyp	vnitrodruhová jednotka, která zahrnuje populace organismů s vlastnostmi danými působením životních podmínek určitého biotopu
eradikace	vymýcení, úplné odstranění
eroze	přírozený proces rozrušování a transportu objektů na zemském povrchu (půda, horniny, skály, apod.); příčinou eroze je mechanické působení pohybujících se okolních látek - především větru, proudící nebo vlnící se vody, ledu, sněhu, pohyblivých zvětralin a nepevněných usazenin
etát	množství těžené hmoty, které neporuší podstatu lesa; těžební podíl
etáž (v lesním porostu)	odlišitelná vrstva lesního porostu diferencovaná od ostatních částí lesního porostu věkem, vzrůstem, popř. i druhovou skladbou; většinou je uměle vytvořená a je samostatně popsána v hospodářské knize
evropsky významná lokalita	evropsky významná lokalita (EVL, definice viz zákon č. 114/1992 Sb., v platném znění), zřizovaná na základě směrnice o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin č. 92/43 EHS, tvoří spolu s ptačími oblastmi soustavu Natura 2000.
fertilita	plodnost (úrodnost)
fungicid	chemický prostředek proti parazitním houbám a plísním
genofond	soubor všech genů v populaci (populace = soubor všech jedinců stejného druhu na určitém místě v určitém čase)
genotyp	soubor všech genů organismu
geobiodiverzita	morfologická a substrátová rozmanitost daného území společně s biodiverzitou - biologickou rozmanitostí
geograficky nepůvodní druh	druh, který není součástí přirozených společenstev určitého regionu

hipostezka	stezka určená pro jízdu na koni
hipoturistika	turistika provozovaná na koních
holina	nezalesněná lesní půda
induktivní etát	celková výše těžeb stanovená na základě stavu a místních podmínek lesních porostů (není stanoveno výpočtem)
ivazní druh	na daném území nepůvodní druh, který se zde nekontrolovaně šíří, přičemž agresivně vytlačuje původní druhy; u obzvlášť nebezpečných invazí může dojít k tomu, že se daný druh začne šířit natolik nekontrolovaně, že rozvrací celé ekosystémy, což vede k rozsáhlým ekologickým škodám a potlačení či likvidaci mnoha původních druhů, nejen těch s podobnou nikou
izoenzymové analýzy	analýza enzymů dle jejich specifické aktivity - dle jejich spektra je možné sledovat různé charakteristiky a vývoj populace
klon (např. smrku)	organismus vzniklý nepohlavním rozmnožováním, je geneticky zcela identickou kopií svého rodiče
klonový archiv	výsadba klonů za účelem zachování určitého hodnotného genofondu daného druhu
lesní typ	základní jednotka lesnického typologického systému; lesní typ je soubor lesních fytocenóz původních i změněných a jejich vývojových stádií včetně prostředí, tedy geobiocenóz vývojově k sobě patřících; v praxi ÚHÚL je lesní typ charakterizován půdními vlastnostmi, význačnou druhovou kombinací příslušné fytocenózy, výskytem v terénu a potencionální bonitou dřevin
maloplošné obnovní prvky	těžba stromů soustředěná na plochy menší rozlohy (několik arů) za účelem vytvoření nového lesního porostu, který bude více diferenciován
management	v ochraně přírody: řízená péče o přírodu
meliorační a zpevňovací dřeviny	dřeviny, které svým opadem (listů i jehličím) zlepšují vlastnosti půdy; vesměs se jedná o listnaté dřeviny a jedli bělokorou, jejich minimální podíl v lesních porostech je závazně ustanovení lesních hospodářských plánů
monitoring	průběžné či pravidelné sledování
monokultura (např. smrková)	porost tvořený jedním druhem rostliny, v lesnickém pojetí často shodného věku a druhu
nahodilá těžba	neplánovaná těžba stromů, které jsou poškozeny biotickými (hmyz, zvěř) či abiotickými činiteli (sníh, vítr)
Natura 2000	Natura 2000 je soustava chráněných území, kterou společně vytváří členské státy Evropské unie; je určena k ochraně biologické rozmanitosti a jednotlivá území jsou navrhována podle přesně stanovených kritérií, daných směrnicemi Evropských společenství
Nationalpark Sächsische Schweiz	Národní park Saské Švýcarsko
nepůvodní druh	druh, který není součástí přirozeného ekosystému
normovaný stav zvěře	normovaný stav je maximální povolený stav, kdy zvěř neškodí ekosystému; je to maximální povolená hranice počtu zvěře o určité hustotě; podobně jako u kmenového stavu je určen Vyhláškou Mze č. 491/2002 Sb.; při překročení tohoto stavu dochází k regulaci stavů buď odchyttem nebo častěji odstřelem
ombrogenní (rašeliniště)	rašeliniště zásobené dešťovou vodou

oplocenka	mechanická ochrana mladých stromků proti zvěři - oplocení dřevěné či drátěné
oplůtek	individuální ochrana stromku, dřevěný či drátěný
palynologie, palynologický	zabývá se analýzou a historickou interpretací pylových zrn, nacházejících se nejčastěji v rašeliništích, umožňuje do určité míry vytvořit představu o vegetaci v minulosti
pasportizace	technická inventura stavu
plůdek	vývojové stádium ryb, líhne se z vajíčka
populace	soubor jedinců téhož druhu vyskytujících se v určitém prostoru a čase ve všech vývojových stádiích
požerák	typ vypouštěcího zařízení rybníka, jde o svislou šachtu umístěnou v blízkosti hráze rybníka; voda přepadává u hladiny nebo může být výpusť umístěna u dna
provenience (např. smrku)	místo původu
přirozená obnova	samovolně vzniklý nový porost dřevin
přirozená skladba dřevin	druhovú skladbu dřevin v lesním porostu, která odpovídá potenciálu daného stanoviště bez ovlivnění člověkem
ptačí oblast	definice viz zákon č. 114/1992 Sb., v platném znění; území vyhlášené podle evropské směrnice č. 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků (zkráceně směrnice o ptácích); spolu s evropsky významnými lokalitami vytvářejí ptačí oblasti soustavu Natura 2000
rámcové směrnice péče	rámcové směrnice péče obsahují základní managementová doporučení, údaje o počátku obnovy, doporučených způsobech obnovy a výchovy, dobu zajištění kultur a podmínky pro převedení do bezzásahového režimu
reintrodukce	znovuvysazení druhu na místo, kde se vyskytoval a již se tam nevyskytuje
rekonstruovaná potenciální přirozená vegetace	vegetace, která odpovídá potenciálu stanoviště a daného klimatu, rekonstruovaná např. na základě palynologických studií a rozborů vlastností stanoviště
repelnetní nátěr	nátěr, který odpuzuje živočichy, např. jsou používány speciální repelnetní nátěry na mladé stromky, aby byly chráněné proti okusu zvěři
reprodukční materiál (lesních dřevin)	osivo, sazenice, plody a semena, části rostlin, eventuálně kříženci
roubovanec	část dospělého stromu naroubovaná na mladou podnož (sazenici); využívá se pro produkci osiva, jelikož plodí již po 15 letech od naroubování, je nižšího vzrůstu a zachová si kompletní genetickou výbavu stromu, z něhož byla odebrána větev k naroubování
ruderalizované	zpravidla obohacené dusíkem, začínají dominovat rumištní druhy
rybí obsádka	osazení vodní nádrže, rybníku či řeky rybami
rybí přechod	technické zařízení, které umožňuje vodním živočichům migrovat řekou i přes uměle vybudované překážky na vodním toku
samovolný vývoj	přírodní vývoj-posun ekosystému ovlivňovaný pouze přírodními (biotickými a abiotickými) činiteli, bez aktivní účasti člověka
sanace	opatření přijaté k nápravě
semenný sad	klonová výsadba lesních dřevin založená z roubovanců sloužící ke sběru osiva lesních dřevin žádoucí genetické kvality
smolt	vývojové stádium lososa - zpravidla dvouletí lososi s počínajícím tažným pudem;

	mizí jim tmavé skvrny na bocích a jejich vnitřní systém se přizpůsobuje budoucímu životu ve slané vodě
soubor lesních typů	součást lesnického typologického systému; jedná se o sdružené lesní typy dle ekologické příbuznosti
spárkatá zvěř	označení pro všechny druhy lovených sudokopytníků
stanoviště	viz biotop
strdlice	vývojové stádium lososa - přibližně rok staré rybky, u nichž dochází ke změně zbarvení, rybám se na bocích objevují skvrny, žijí zatím v řece
sukcese	nesezóní, směřovaný a kontinuální proces kolonizace a zániku populací jednotlivých druhů na určitém místě; postupný dlouholetý vývoj ekosystému, jehož konečným stádiem je již dále relativně neměnný klimax
taxocenóza	část společenstva určeného taxonomickou příslušností k jedné taxonomické skupině organismů (např. taxocenóza střeblíků, vyšších rostlin apod.)
taxon	taxon neboli systematická jednotka neboli taxonomická jednotka je skupina konkrétních (žijících nebo vymřelých) organismů, které mají společné určité znaky (nejčastěji jsou příbuzné) a tím se odlišují od ostatních taxonů
teritorium	území výskytu, oblast, státní území, výhradní území; revír
terpenové analýzy	analýza přírodních organických sloučenin typu uhlovodíků a jejich derivátů, která slouží k porovnávání jedinců z různých oblastí a odvozování jejich původu a proměnlivosti populace
typologie	interdisciplinární obor, který je základním kamenem v pěstování lesů; typologie popisuje vegetaci na daném stanovišti ovlivněnou souborem stanovištních podmínek
úmyslná těžba	plánovaná těžba s výchovným (úprava kvality, či druhové skladby a struktury porostu), či produkčním záměrem
typy vývoje lesa	soubor stanovišť s podobnou potenciální přirozenou vegetací a s velmi podobným vývojovým cyklem přírodního lesa závěrečného typu
vulkanická elevace	vyvýšenina vytvořená sopečnou vyvřelinou
zimoviště	místo nebo úkryt, v němž živočichové přečkávají nepříznivé zimní období

8.2 Seznam používaných zkratk

AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
apod.	a podobně
BK	buk
BO	borovice
BR	bříza
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora - Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin
ČR	Česká republika
ČRS	Český rybářský svaz
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
DB	dub

DG	douglaska
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
EVL	evropsky významná lokalita
EVVO	environmentální výchova, vzdělávání a osvěta
geog.	geograficky
GIS	geografický informační systém
HB	habr
CHKO (LP)	chráněná krajinná oblast (Labské pískovce)
IS	informační středisko
IUCN	International Union for Conservation of Nature and Natural Resources - Světový svaz ochrany přírody
JD	jedle
JL	jilm
JV	javor
KČT	Klub českých turistů
KP	kulturní památka
LHC	lesní hospodářský celek
LHP	lesní hospodářský plán
LP	lípa
LT	lesní typ
MAB	Man and the Biosphere - Člověk a biosféra
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu
MZD	meliorační a zpevňující dřeviny
MZe	Ministerstvo zemědělství
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
N (obnovní způsob viz r.s.p.l.e)	násečný
NP	národní park
NPČŠ	Národní park České Švýcarsko
NPR	národní přírodní rezervace
NS	naučné stezky
o. p. s.	obecně prospěšná společnost
odd.	oddělení (např. geologie)
OKHH	objekt kulturně-historicky hodnotný
OL	olše
OPŽP	Operační program životní prostředí
OS	osika
PČR	Policie České republiky
PO	ptačí oblast
PP	přírodní památka
PPK	Program péče o krajinu

PR	přírodní rezervace
PUPFL	pozemek určený k plnění funkcí lesa
RSPLE	rámcové směrnice péče o lesní ekosystémy
Sb.	Sbírka (zákonů)
SFŽP	Státní fond životního prostředí
SLT	soubor lesních typů
SM	smrk
TVL	typ vývoje lesa
ÚHÚL	Ústav pro hospodářskou úpravu lesa
ÚSES	Územní systém ekologické stability
ÚSKP	ústřední seznam kulturních památek
V (obnovní způsob viz r.s.p.l.e)	výběrný, seč jednotlivě vybraných stromů
vč.	včetně
VJ	vejmutovka (borovice)
VÚLHM	Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti
vyhl.	vyhláška
TM	typ managementu
ZCHÚ	zvláště chráněné území

8.3 Odkazy na související publikované a jiné prameny

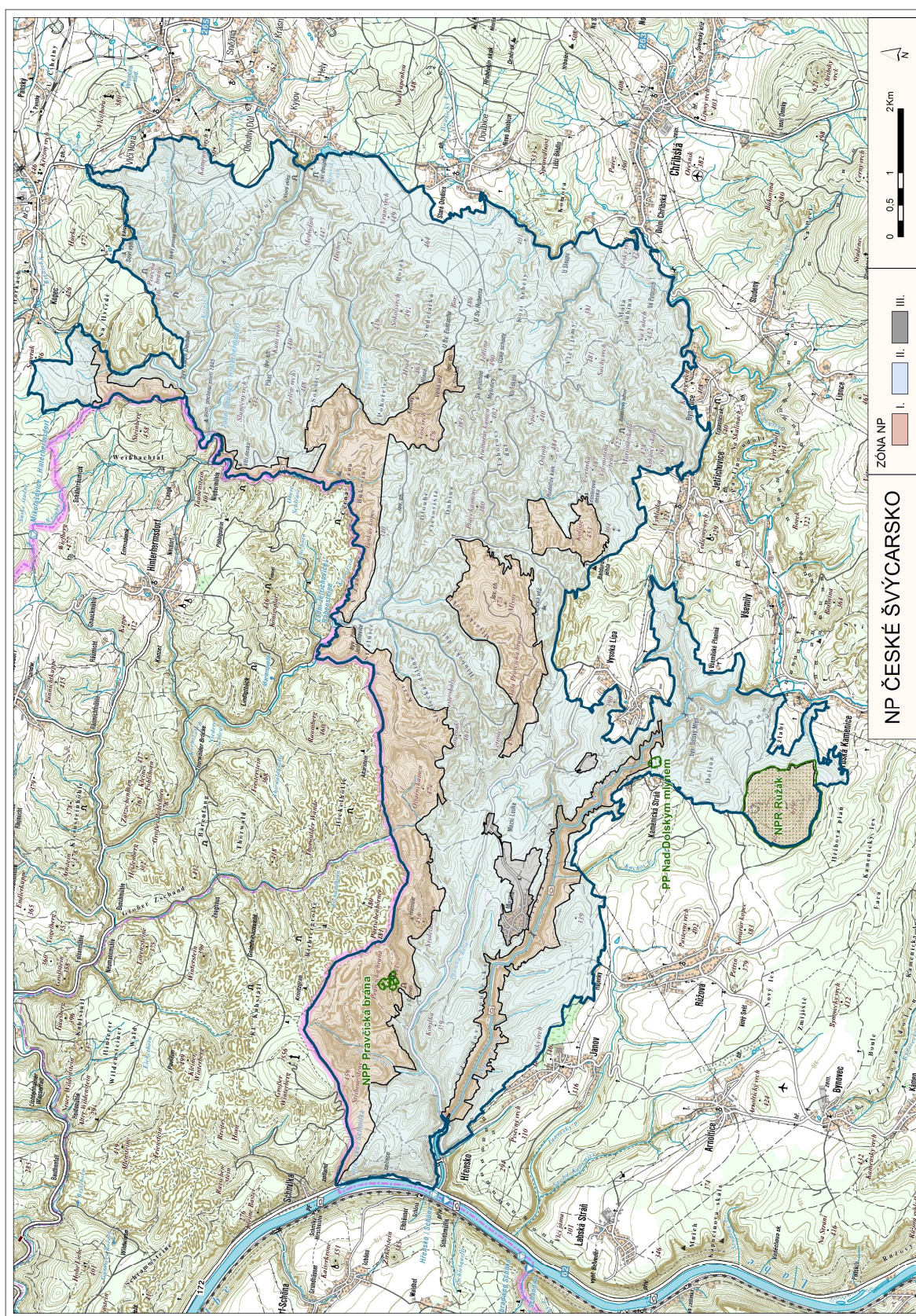
- Brychtová J., Prokopová M. (2006): NP České Švýcarsko, CHKO Labské pískovce. Vyhodnocení krajinného rázu území – 1. část. (Depon. in: Knih. NP České Švýcarsko, Krásná Lípa).
- Bukáček R. et al. (2006): Ochrana krajinného rázu Národního parku České Švýcarsko. (Depon. in: Knih. Správa NP České Švýcarsko, Krásná Lípa).
- Dušek J., Benda P., Trýzna M. (2006): Aktivní podpora populace střevle potoční (Phoxinus phoxinus) a slunky stříbřité (Leucaspis delineatus) v oblasti Labských pískovců (Českého Švýcarska). 7 pp., Ms. (Depon. in: Knih. NP České Švýcarsko, Krásná Lípa).
- EUROPARC et IUCN (2000): Guidelines for Protected Area Management Categories.- Grafenau.
- Härtel H. (2001): Návrh limitů pro stavby na území Národního parku České Švýcarsko. (Depon. in: Knih. Správa NP České Švýcarsko, Krásná Lípa).
- Hagemajjer W. J. M. & Blair M. J. (eds.) 1997: The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance. T. & A.D. Poyser, London.
- Klaus S., Augst U., Benda P., Drozd J., Trýzna M. (2006): Reintrodukce jeřábka lesního (Bonasa bonasia) a tetřeva hlušce (Tetrao urogallus) ve východní části Národního parku Saské Švýcarsko a příhraniční části Národního parku České Švýcarsko – plánovací a realizační podklady pro přeshraniční projekt druhové ochrany. 39 pp., Ms. (Studie proveditelnosti, Depon. in: Knih. NP České Švýcarsko, Krásná Lípa).
- Kučera J. & Váňa J. (2005): Seznam a červený seznam mechorostů České republiky (2005), Příroda, Praha, 23: 1-104.
- Kuneš P., Pokorný P., Abraham V. (2005): Rekonstrukce přirozené vegetace pískovcových skal NP České Švýcarsko a přilehlého pískovcového území formou pylových analýz profilů. Závěrečná zpráva projektu VaV 620/7/03. – Ms. (Depon. in: Knih. NP České Švýcarsko, Krásná Lípa).

- Mánek J., Kolář R. (2002) Genetická diverzita čtyř pravděpodobně původních populací smrku ztepilého z oblastí Labských pískovců, českého ráje a Broumovska, Depon. in: Knih. Správa NP České Švýcarsko, Krásná Lípa
- Smejkal J., (2005) Rámcové směrnice péče o lesní ekosystémy, (příloha k PP o NP České Švýcarsko – závěry na podkladě typol. mapování).
- Turoňová D. (2005): II.H.36 Metodika monitoringu evropsky významného druhu vláskatec tajemný (*Trichomanes speciosum*). – Elektr. Dokum., AOPK ČR, Praha.

9 Přílohy plánu péče

9.1 Mapové přílohy

Príloha 9.1a Mapa NP České Švýcarsko – zonace, maloplošná zvláště chráněná území

Příloha 9.1b Českosaské Švýcarsko: mapa velkoplošných chráněných území, Evropsky významných lokalit a Ptačích oblastí (přiložená mapa)

Příloha 9.1c Mapa členění území NP České Švýcarsko dle typů managementu (přiložená mapa)

9.2 Ostatní přílohy

Příloha 9.2a Ochrana krajinného rázu Národního parku České Švýcarsko - Obecné podmínky pro výstavbu v Národním parku České Švýcarsko a jeho bezprostředním okolí (Bukáček a kol. 2006) (přiloženo)

Příloha 9.2b Strategie dalšího rozvoje přeshraniční spolupráce v ochraně přírody v Českosaském Švýcarsku mezi Správou Národního parku České Švýcarsko, Správou Chráněné krajinné oblasti Labské pískovce a Národním parkem a Lesním úřadem Saské Švýcarsko (přiloženo)

Příloha 9.2c Plán péče o Národní park České Švýcarsko 2009-2016 - Shrnutí